

Handelshøgskolen

Hva bør innholdet i rettviseende oversikt i årsberetningen være for selskaper i oppdrettsnæringen?

En studie av innholdet i Rskl §3-3a (2)-(4)

Tonje Larsen

Masteroppgave i økonomi og administrasjon - februar 2014

Forord

Denne studien er den avsluttende delen av mastergraden min i økonomi og administrasjon ved Handelshøgskolen i Tromsø. Studien er på 30 studiepoeng og er skrevet på grunnlag av min fordypning i regnskap.

Etter en interessant forelesning om temaet årsberetning, bestemte jeg meg for å se nærmere på hva som ligger i regnskapslovens §3-3a (2)-(4), krav til rettvise oversikt. Studien har vært krevende på mange måter, men jeg har lært mye som jeg tar med meg videre.

Det er flere som fortjener en takk i forbindelse med skriveprosessen. En takk rettes til de banker og analytikere som velvillig tok seg tid til å svare på spørreundersøkelsen.

En stor takk til veilederne mine, universitetslektor II Bjørn Sælen og førstelektor Henning Sollid ved Handelshøgskolen i Tromsø. De har under hele prosessen vært tilgjengelig for veiledning og gitt konstruktive tilbakemeldinger. Jeg vil videre og gi en takk til universitetslektor Sverre Braathen Thyholdt som også har gitt veiledning på oppgaven underveis, og da spesielt vært til stor hjelp på å oppklare sammenhenger i oppdrettsnæringen. Takk til mine kjære medstudenter! En stor takk til jentene på kontor A226 på NFH for gode innspill og kaffepauser. Til slutt må det også gis en takk til de som velvillig leste korrektur og til min samboer og datter for oppmuntring og støtte som dere har gitt meg underveis.

Tromsø 14. Februar 2014

Tonje Larsen

Sammendrag

Krav til rettvise oversikt i årsberetningen fremgår av rskl §3-3a (2)-(4) og standard NRS 16 Årsberetning, pkt. 2.5 Rettvise oversikt. Erfaringen fra PWC er at det i dag er flere selskaper som ikke oppfyller disse kravene fullt ut (PWC, 2012). Hvis kravene til innholdet ikke blir fulgt, oppfylles ikke kvalitetskravene om at brukerne skal motta informasjon som er relevant og pålitelig. Det kan nok være noen av årsakene til at det i en undersøkelse fra Ernst & Young kom frem at brukerne anser årsberetningen til å ha liten selvstendig verdi som beslutningsgrunnlag (EY, 2013).

Det ønskes i dag at selskaper i større grad avgir ikke finansiell informasjon som er av betydning for å forstå selskapets utvikling. Det ved mer integrert rapportering [2]. For å svare på denne etterspørselen, bør selskapene avgi mer relevant informasjon i årsberetningen. Det vil øke kvaliteten, samtidig som formålet med årsberetningen vil bli styrket. Årsberetningen skal gjennom tilleggsopplysninger og forklaringer supplere årsregnskapet, slik at brukerne skal forstå selskapets utvikling.

På bakgrunn av dette ønsket jeg å finne ut hva innholdet i årsberetningen burde være for å oppfylle regnskapslovens §3-3a (2)-(4), krav til rettvise oversikt. Regnskapsloven stiller flere krav til innholdet i årsberetningen, men rettvise oversikt er minimumskravet til hva en årsberetning skal inneholde. På grunn av tidsbegrensninger ble det valgt og bare se på dette lovkravet. Studien måtte samtidig begrense seg til en type næring, og det ble her valgt oppdrettsnæringen. Oppdrettsnæringen i Norge har opplevd sterk vekst både i omsetning og resultat de siste årene, og står ovenfor flere faktorer som kan føre til svingninger i resultatet. For at brukerne skal få relevant og pålitelig informasjon må det derfor avgis mer informasjon for at brukerne skal forstå de underliggende forhold på hva som har ført til endringer i selskapets resultat og stilling. Dette gav følgende problemstilling:

Hva bør innholdet i rettvise oversikt i årsberetningen være for selskaper i oppdrettsnæringen?

For å besvare problemstillingen har jeg satt meg grundig inn i oppdrettsnæringen ved å identifisere faktorer som det er viktig at selskapene redegjør for, slik at brukernes informasjonsbehov blir oppfylt. Faktorene blir så videre brukt som utgangspunkt for to

undersøkelser som trianguleres. Det foretas en analyse av årsberetningene til selskapene i oppdrettsnæringen som er notert på Oslo børs. Det antas at de børsnoterte selskapene avgir mer og bedre informasjon, da de har flere interessenter som gir større behov for å avgi mer informasjon. Hvis selskapene har redegjort for disse faktorene, styrkes antagelsen om at faktorene er relevante å redegjøre for. Det blir og foretatt en spørreundersøkelse, som blir besvart av de mest sentrale brukere av årsberetningen. Her blir det sett om brukerne mener disse faktorene er av interesse å få redegjort for. Dette fordi det er *brukere* som skal forstå selskapets utvikling.

På bakgrunn av denne fremgangsmåten konkluderer oppgaven til slutt med en veiledning til hva innholdet i rettvise oversikt bør være for selskapene i oppdrettsnæringen.

Veiledningen beskriver de hovedfaktorer som på bakgrunn av undersøkelsene anses viktige for brukerne at selskapene redegjør for i tilknytning til rettvise oversikt. Det blir forklart i hvilken grad selskapene bør forklare for disse forholdene, samtidig som det blir gitt en beskrivelse for hva som bør forklares i tilknytning til disse. Veiledningen blir også utfylt av de krav som ikke er spesifikk for oppdrettsnæringen, men som og følger av standarden at alle selskaper skal redegjøre for.

Nøkkelord: Årsberetning, rskl §3-3a, rettvise oversikt, NRS 16 Årsberetning, integrert rapportering, oppdrettsnæringen, veiledning

Innholdsfortegnelse

Forord.....	iii
Sammendrag.....	v
Figuroversikt.....	x
Tabelloversikt.....	xi
Sentrale begreper og forkortelser	xiii
1 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn og aktualisering.....	1
1.2 Problemstilling og avgrensning	3
1.3 Disposisjon	4
2. Teori	5
2.1 Studiens regnskapsteoretiske fundament.....	5
2.1.1 Hensikt med årsoppgjør	5
2.1.2 Interessentmodellen	5
2.1.3 Regnskapsloven.....	6
2.1.4 God regnskapsskikk.....	7
2.1.5 Integrert regnskap	8
2.1.6 Grunnleggende regnskapsmessige rapporteringskrav	8
2.2 Årsberetningen	9
2.2.1 Årsberetningens formål og generelle innhold	11
2.2.2 Rettvisende oversikt	12
2.3 NRS 16 Årsberetning, pkt. 2.5 Rettvisende oversikt	13
2.3.1 Redegjørelse for utvikling av selskapets resultat og finansielle stilling.....	14
2.3.2 Beskrivelse av sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer selskapet står ovenfor	16
3.0 Oppdrettsnæringen.....	17
3.1 Oppdrettsnæringen i Norge	17
3.1.1 Reguleringer	18
3.2 Faktorer som påvirker utviklingen av oppdrettsnæringens resultat og stilling	18
3.2.1 Resultatregnskapet.....	19
3.2.2 Svinn og miljøfaktorer	22
3.2.3 Balanse	22
3.2.4 Kontantstrøm	23

3.2 Risiko og usikkerhetsfaktorer i oppdrettsnæringen.....	24
3.2.1 Tiltak mot lus, rømming og sykdomsutbrudd.....	24
3.2.3 Biomasse i merd.....	26
3.2.4 Sikring av anlegg.....	26
3.2.5 Temperatur og forurensning.....	26
4. Forskningsdesign og metode.....	27
4.1 Den økonomiske forskningsprosessen.....	27
4.2 Forberedelse	28
4.2.1 Tema og problemstilling.....	28
4.2.2 Litteraturgjennomgang	28
4.2.3 Forskningsdesign.....	29
4.3 Datainnsamling.....	29
4.3.1 Valg av metode.....	30
4.3.2 Utvalg og innsamling av sekundærdata.....	30
4.3.3 Utvalg og innsamling av primærdata.....	31
4.4 Analyse av data	32
4.4.1 Datareduksjon.....	34
4.4.2 Utarbeidelse av vurderingsskala til gjennomgang av årsberetninger.....	34
4.4.3 Vurdering av resultater fra spørreundersøkelse.....	36
4.4.4 Kvalitetssikring.....	37
4.5 Rapportering	37
4.6 Evaluering av metoden.....	38
4.6.1 Reliabilitet.....	38
4.6.2 Validitet.....	39
4.7.3 Svakheter med metoden.....	39
5. Presentasjon av empiriske resultater.....	40
5.1 Hvilke faktorer bør selskapene redegjøre for i analysen av selskapets resultat og stilling, for at brukerne skal kunne forstå virksomhetens utvikling?	40
5.1.1 Resultatregnskapet.....	40
5.1.2 Svinn og miljøfaktorer	43
5.1.3 Balanse	44
5.1.4 Kontantstrøm	46
5.2 Hvilke faktorer bør selskapene opplyse om for at brukerne skal kunne få en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer som selskapet står ovenfor?	48

6 Analyse og konklusjon.....	51
6.1 Hvilke faktorer bør selskapene redegjøre for i analysen av selskapets resultat og stilling, for at brukerne skal kunne forstå virksomhetens utvikling?	51
6.1.1 Resultatregnskap	52
6.1.2 Svinn og miljøfaktorer	55
6.1.3 Balanse	56
6.1.4 Kontantstrøm	57
6.2 Hvilke faktorer bør selskapene redegjøre for, slik at brukerne skal kunne få en forståelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer som selskapet står ovenfor?	58
6.3 Hva bør innholdet til rettviseende oversikt være for selskaper i oppdrettsnæringen? - Veiledning til rettviseende oversikt for selskaper i oppdrettsnæringen ved utarbeidelse av årsberetning	60
6.4 Refleksjoner	65
6.5 Forslag til videre forskning.....	66
Referanseliste	67
Internettkilder.....	73
Vedlegg 1 Spørreundersøkelse	75
Vedlegg 2 Kommentarer fra spørreundersøkelsen	89

Figuroversikt

Figur 1: Interessentmodellen.....	6
Figur 2: Salg av laks.....	18
Figur 3: Gjennomsnittlig pris på laks (NOS).....-	19
Figur 4: Sammendrag av forskningsprosessen.....	28
Figur 5: Illustrasjon over fremgangsmåte for analyse av data.....	33
Figur 6: Antall selskaper som i 2011 redegjør for faktorene i tilknytning til resultatregnskapet.....	40
Figur 7: Antall selskaper som i 2012 redegjør for faktorene i tilknytning resultatregnskapet.....	41
Figur 8: Antall selskaper som i 2011 redegjør for faktorene i tilknytning svinn og miljø... 43	43
Figur 9: Antall selskaper som i 2012 redegjør for faktorene i tilknytning svinn og miljø... 43	43
Figur 10: Antall selskaper som i 2011 redegjør for faktorene i tilknytning balansen.....	45
Figur 11: Antall selskaper som i 2012 redegjør for faktorene i tilknytning balansen.....	45
Figur 12: Antall selskaper som i 2011 redegjør for faktorene i tilknytning kontantstrøm... 46	46
Figur 13: Antall selskaper som i 2012 redegjør for faktorene i tilknytning kontantstrøm... 47	47
Figur 14: Antall selskaper som i 2011 redegjør for, og vurderer tiltak mot risiko og usikkerhetsfaktorer selskapet står ovenfor.....	48
Figur 15: Antall selskaper som i 2012 redegjør for, og vurderer tiltak mot risiko og usikkerhetsfaktorer selskapet står ovenfor.....	49

Tabelloversikt

Tabell 1: Beregning av produksjonskostnader pr.kg for oppdrettsnæringen.....	20
Tabell 2: Vurderingsskala til årsberetning for forskningsspørsmål 1.....	34
Tabell 3: Vurderingsskala til årsberetning for forskningsspørsmål 2.....	36
Tabell 4: Svaralternativ i spørreundersøkelse.....	37
Tabell 5: Svar fra brukerne av årsberetningen i tilknytning til resultatregnskapet.....	42
Tabell 6: Svar fra brukerne av årsberetningen i tilknytning til svinn og miljøfaktorer.....	44
Tabell 7: Svar fra brukerne av årsberetningen i tilknytning til balanse.....	45
Tabell 8: Svar fra brukerne av årsberetningen i tilknytning til kontantstrøm.....	47
Tabell 9: Svar fra brukerne av årsberetningen i tilknytning til risiko og usikkerhetsfaktorer.....	49
Tabell 10: Veiledning- Faktorer som skal redegjøres for i årsberetning til oppdrettsselskap.....	62
Tabell 11: Veiledning- Beskrivelse av innholdet til hver faktor.....	63

Sentrale begreper og forkortelser

Aksjeloven Lov av 13. juni 1997 nr.44 om aksjeselskaper

Direktiv Selskapsdirektiv innen økonomisk selskapsrett utgitt av EU, som Norge må følge på grunnlag av EØS avtalen.

IFRS International Accounting Standards Boards

Integrert rapportering Rapportering av ikke finansiell informasjon som allikevel er finansiell relevant for brukerne

NOU Norges Offentlige Utredninger

NRS Norsk Regnskapsstiftelse. Gir ut regnskapsstandarder og uttalelser om god bokføringsskikk.

Ot.prp. Odelstingsproposisjoner. Brukes av regjeringen når det blir foreslått nye lover, endringer eller opphevelse av gjeldene lover.

Rettsvisende oversikt Minimumskrav til innhold i årsberetning. Årsberetningen skal *minst inneholde en rettsvisende oversikt over foretakets resultat og stilling*

Revl. Lov av 15. Januar 1999 nr.2 om revisjon og revisorer (revisorloven).

Rskl. Lov av 17. Juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven).

Årsoppgjør Årsregnskap og årsberetning

Årsregnskap Inneholder resultatregnskap, balanse, noteopplysninger og kontantstrømoppstilling

Årsberetning Inneholder utfyllende informasjon til årsregnskap og note

1 Innledning

Kapittelet vil presentere studiens bakgrunn. Videre vil problemstilling og to forskningsspørsmål bli presentert, etterfølgende av en redegjørelse for studiens begrensninger. Til slutt vil det bli gitt en oversikt over studiens disposisjon.

1.1 Bakgrunn og aktualisering

Hovedtemaet i denne masteroppgaven er årsberetningen. Krav til årsberetningens innhold for regnskapspliktige følger av rskl §3-3 og §3-3a, sammen med NRS 16 Årsberetning, som utdyper de konkrete kravene i regnskapsloven.

” Mange er ikke klar over at det finnes en regnskapsstandard om årsberetning som supplerer innholdet i regnskapslovens §3-3a. Standarden er en endelig regnskapsstandard. I følge Norsk Regnskapsstiftelse skal endelige standarder følges. Regnskapsstandarden har en del krav (”skal”) og en del anbefalinger (”bør”). Det er ”skal” formuleringene som foretakene har plikt til å følge. Vår erfaring fra tidligere års årsberetninger er at mange foretak ikke følger kravene i standarden fullt ut. Dette gjelder særlig omtalen av årsregnskapet (”rettviseende bilde”), omtalen av den finansielle risikoen og omtalen om egen forskning og utvikling. ”

(PWC, 2012, s.63)

Sitatet ovenfor er fra PWC, et av landets største revisjonsselskap. Dette sitatet vil være med å danne utgangspunktet for denne studien, da det gir sterke indikasjoner på at det foreligger avvik mellom gjeldende regnskapslovgivning og regnskapspraksis på området. Denne erfaringen støttes av to masteroppgaver skrevet ved Handelshøyskolen i Tromsø. Oppgavene omhandler hvorvidt årsberetningene til utvalgte selskaper oppfyller regnskapslovens krav til rettviseende oversikt (Vajenina, 2012) og finansiell risiko (Pedersen, 2012) i henholdsvis fiskeindustrien og hvitfiskeindustrien. Konklusjonen fra studiene var at kravene blir praktisert på en mangelfull måte.

Det at årsberetninger har vist seg å være mangelfulle, vil videre si at årsberetningene ikke holder tilfredsstillende kvalitet ut i fra regnskapsloven. Dette er nok hovedårsaken til at brukere i dag vurderer årsberetningen til å ha liten selvstendig betydning som

beslutningsgrunnlag. I juni 2013, foretok Ernst & Young en spørreundersøkelse, hvor analytikere, investorer og økonomisjefer (CFO-er) og andre medlemmer av Norske Finansanalytikeres Forening (NFF) ble spurt om hvordan de vurderer nytten av forskjellige kilder i forbindelser med investeringsbeslutninger (Ernst & Young, 2013). Resultatet fra denne undersøkelsen viste at årsrapporten anses mest nyttig som kilde til investeringsbeslutning. Det ble videre sett på de ulike bestanddelene av årsrapporten, for å få innsikt i bruken av de ulike delene, og hvor kildene hadde størst forbedringspotensial. Av de ulike bestanddelene ble årsberetningen vurdert som minst nyttig. Den fikk en gjennomsnittlig score på 4,0, på en skala fra 6=svært nyttig til 1=ikke nyttig. Resultatene fra undersøkelsen indikerer et stort forbedringspotensial på utarbeidelsen av årsberetningen.

I de senere år har det samtidig blitt en økt interesse for integrert rapportering [1]. Dette er en ny modell for mer helhetlig selskapsrapportering. Rammeverket er utarbeidet av International Integrated Reporting Council(IIRC). Integrert rapportering beskrives i rammeverket som

”en prosess for å sikre investorer god og samlet informasjon om finansielle forhold, miljø- og samfunnsansvar og foretaksstyring, med likeverdig krav til kvalitet på all informasjon. Det mest synlige resultatet utad skal være en integrert rapport” [2].

Fokuset blir satt på mangel på relevant, konkret og strukturert informasjon. Det ønskes at den praksisen som foreligger for rapporteringen skal utvikle seg med utgangspunkt i brukernytten. Dette vil si større krav til ikke finansiell informasjon som allikevel er finansiell relevant. For at selskapene skal kunne svare på denne trenden, er det derfor viktig at selskapene setter større fokus på årsberetningen, et informasjonsgrunnlag som kan svare på denne etterspørselen.

På grunnlag av det som er forklart ovenfor, anses temaet årsberetning som relevant. Det vil derfor bli sett nærmere på hva innholdet i årsberetningen burde være for å kunne øke kvaliteten på innholdet. Kravene til årsberetning for små foretak finnes i rskl §3-3, mens kravene til øvrige foretak finnes i §3-3a. Det vil her bli sett på øvrige selskaper som følger av rskl §3-3a. Ettersom dette er et omfattende lovkrav, har jeg valgt og kun se nærmere på rskl. §3-3a (2)-(4), krav til rettvise oversikt. Dette er minimumskravet til hva årsberetningen skal inneholde, og forklarer at årsberetningen *”minst skal inneholde en rettvise oversikt*

over utviklingen og resultatet av foretakets virksomhet og stilling, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer den regnskapspliktige står ovenfor.”

Selskaper i ulike bransjer står ovenfor ulike markeder og risikoer, og må derfor avgi ulik informasjon i årsberetningene. Jeg vil derfor se på en bransje, oppdrettsnæringen. Jeg skal se hva innholdet i årsberetningen bør være for selskaper i denne næringen. Med selskaper menes her selskaper som ikke er små etter rskl § 1-6. Et brukerperspektiv vil bli lagt til grunn. Det vil si at det blir lagt størst fokus på hva brukerne ønsker skal det skal bli redegjort for av informasjon i årsberetningen. Etersom det er vist at det foreligger mangelfull praksis på utarbeidelse av årsberetningen, blir ikke formålet med årsberetningen nådd. Brukerne får ikke den riktige og fullstendige informasjon som er med på å påvirke selskapet, slik at de kan ta beviste valg og investeringer. Hvis selskapene vet hvilken informasjon brukerne anser som viktig, og har fokus på hvilken informasjon brukerne bør få, vil det være enklere å utarbeide årsberetningen.

1.2 Problemstilling og avgrensning

I denne studien ønskes det å svare på hvilken informasjon selskaper i oppdrettsnæringen skal gi i årsberetningen, for at brukerne skal få den nødvendige informasjonen til å forstå de underliggende forhold bak det avlagte årsregnskapet.

Jeg formulerer derfor følgende problemstilling:

Hva bør innholdet i rettvise oversikt i årsberetningen være for selskaper i oppdrettsnæringen?

For å svare på problemstillingen, formuleres det to forskningsspørsmål

- 1) *Hvilke faktorer bør selskapene redegjøre for i analysen av selskapets resultat og stilling, for at brukerne skal kunne forstå virksomhetens utvikling?*
- 2) *Hvilke faktorer bør selskapene opplyse om, for at brukerne skal kunne få en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer som selskapet står ovenfor?*

For å besvare forskningsspørsmålene vil jeg sette meg grundig inn i oppdrettsnæringen for å identifisere hovedfaktorene som knyttes til kravet rettvise oversikt. Det vil så videre benyttes triangulering av resultater fra undersøkelser av sekundærdata og primærdata ved henholdsvis en analyse av årsberetninger og en spørreundersøkelse til brukerne av årsberetningen. Ved å gjennomgå årsberetningene til alle selskaper som er notert på børs i oppdrettsnæringen blir det sett etter om selskapene benytter faktorene i redegjørelsen knyttet til rettvise oversikt. Hvis faktorene er redegjort for, styrker dette antagelsen om at faktorene er relevante for næringen, som også andre selskaper bør redegjøre for. Samtidig skal brukere av årsberetningen bli spurt om faktorene er å anse som relevante eller ikke. Som svar på den overordnede problemstillingen, blir det til slutt presentert en veiledning til utarbeidelse av årsberetning for selskaper i oppdrettsnæringen knyttet til kravet rettvise oversikt. Her blir de faktorene som er bransjespesifikk for næringen forklart, med en utfyllelse av de krav som følger direkte av standarden NRS 16 Årsberetning pkt. 2.5 Rettvise oversikt, om hva årsberetningen til selskapene skal inneholde.

Oppgaven avgrens seg til norske regnskapsregler. Børsnoterte selskaper følger IFRS, men de må fortsatt forholde seg til norske regnskapsregler ved utarbeidelse av årsberetningen. Det er og videre også blitt valgt å avgrense oppdrettsnæringen til laksemarkedet. De brukerne som skal svare på spørreundersøkelsen, blir henholdsvis banker og analytikere.

1.3 Disposisjon

I kapittel 1 gis det en oversikt over studiens innhold og en begrunnelse for hvorfor studien er aktuell. Kapittel 2 vil ta for seg relevant regnskapsteori. Kapittel 3 vil gi en presentasjon av oppdrettsnæringen, samt en beskrivelse av faktorer fra næringen som knyttes til rettvise oversikt. I kapittel 4 blir det redegjort for forskningsdesign og metode som har blitt brukt for å svare på problemstillingen. Her vil også utvalget av sekundær og primærdata bli presentert og begrunnet. I kapittel 5 presenteres resultatene fra både primær og sekundærdata. Til slutt vil det i kapittel 6 bli foretatt en analyse av resultatene. Her blir det presentert svar på forskningsspørsmålene, sammen med en konklusjon på studiens overordnede problemstilling.

2. Teori

Kapittelet utgjør den teoretiske rammen for studiens problemstilling, og vil danne utgangspunktet for de empiriske undersøkelsene som skal foretas. I første del av kapittelet vil det regnskapsteoretiske fundamentet for studien bli presentert, bestående av teori knyttet til årsoppgjør, interessenter, lovgivning og sentrale kvalitetskrav knyttet til årsregnskap og årsberetning. Det vil så bli sett nærmere på årsberetningen og regnskapslovens krav til rettvise oversikt.

2.1 Studiens regnskapsteoretiske fundament

Her klargjøres de viktigste forhold knyttet til årsoppgjøret som anses relevant for studien.

2.1.1 Hensikt med årsoppgjør

Et selskap som driver økonomisk virksomhet, vil ha flere brukere som ønsker informasjon om hvordan selskapets resultater skapes. Enhver som driver økonomisk virksomhet er regnskapspliktig, og skal for hvert år utarbeide årsoppgjør bestående av årsregnskap og årsberetning i samsvar med lovens bestemmelser, jf. rskl §3-1. Årsregnskapet består av resultatregnskap, balanse, kontantstrømpoppstilling og noter jf. rskl §3-2 (1), og skal i hovedsak formidle økonomisk informasjon fra selskapet til brukerne av regnskapet. Huneide (2012) forklarer hensikten med årsregnskapet slik:

”Formålet til årsregnskapet er først og fremst å gi selskapets ulike interessegrupper relevant og pålitelig informasjon om selskapets økonomiske resultat, finansielle stilling og utvikling ”

(Huneide, 2012, s 3).

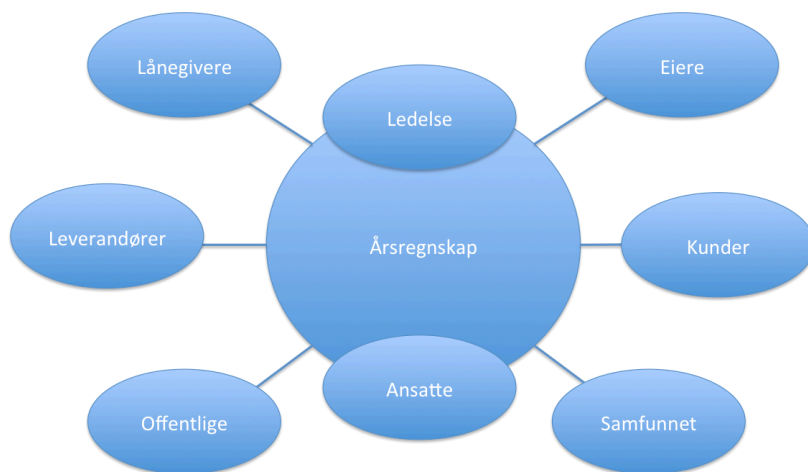
Årsberetningens hensikt er først og fremst å formidle informasjon utover det som fremkommer av årsregnskapet. Årsregnskapet og årsberetningen gir sammen informasjon om den økonomiske utviklingen og den finansielle stillingen til selskapet. Dette gjør at brukerne får en bedre mulighet til å foreta økonomiske beslutninger (Langli, 2010).

2.1.2 Interessentmodellen

Årsregnskapet er for selskapet en betydelig ressurs. Dette fordi regnskapet brukes til å avgi informasjon om den aktiviteten som skjer i bedriften, og mellom bedriften og dens omgivelser (Langli, 2010). Regnskapet skal bidra til å jevne ut en eventuell informasjonsasymetri mellom regnskapsprodusent og regnskapsbruker. På denne måten får regnskapsbrukerne

tilgang på samme informasjon som regnskapsprodusentene sitter med (Steinheim, Blakestad, 2011). For at brukerne videre skal få fullstendig informasjon om hva som har ført til utviklingen som følger av regnskapet, er det viktig at selskapene benytter årsberetningen for å gi en kvalitativ redegjørelse utover det som kommer frem i årsregnskapet.

Det finnes i ethvert selskap mange ulike interessenter med tilknytning til selskapets drift. Den verdiskapningen som skjer er fordelt mellom ulike interessegrupper med direkte økonomisk interesse. Det kan deles et hovedskille imellom interessegruppene i henholdsvis eksterne og interne interessenter. De interne interessentene har direkte tilknytning til driften av selskapet og kan være selskapets ledelse, eiere og ansatte. Det er de som skal produsere henholdsvis årsregnskapet og årsberetningen. De eksterne interessentene har ikke direkte tilknytning til den daglige driften, og kan være selskapets eksisterende og eventuelt fremtidige kreditorer, investorer, skatte og avgiftsmyndigheter, kunder og lokalsamfunnet (Huneide, 2012).

Figur 1: Interessentmodellen (Kristoffersen, 2008)

Det er vanlig å illustrere dette i en modell, kalt interessentmodellen(figur 1). De ulike interessegruppene stiller varer, tjenester og kapital til rådighet for bedriften til bruk i produksjon og salg. Som en motytelse får interessentene en andel av verdiskapningen i bedriften (Kristoffersen, 2008).

2.1.3 Regnskapsloven

Den viktigste kilden for rettsregler ved utarbeidelse av årsregnskap og årsberetning er regnskapsloven av 17. juli 1998. Gjeldende regnskapslov ble vedtatt på bakgrunn av Norges forpliktelse til EØS avtalen, som krevde en samordning av regnskapsregler for

medlemslandene. EØS krever at EUs selskapsdirektiver, herunder 4. og 7. direktiv om årsregnskaper og konsernregnskapet skal gjennomføres i norsk rett (Huneide, 2012).

Det administrative ansvaret for regnskapsloven er tillagt Finansdepartementet. Dette vil si at det er departementet som foreslår lovendringer, gir dispensasjoner og fastsetter forskrifter i medhold av loven. De har også ansvaret for fortolkninger av loven (Kristoffersen, 2008).

2.1.4 God regnskapsskikk

Regnskapsloven er en rammelov som utfylles av normen god regnskapsskikk. Fra forarbeidene til regnskapsloven følger det at:

”God regnskapsskikk er et dynamisk begrep som tillater praksis å utvikle seg når økonomisk forhold endres, og foretakene foretar nye typer av transaksjoner eller står overfor nye hendelser som skal regnskapsføres. Rammelovgivning i stedet for detaljerte regler gir rom for utøvelse av profesjonell bedømming”

(NOU 1995:30, s 31)

Loven angir de rammer og prinsipper som årsregnskapet skal avlegges etter. Lovgivningen er lite fleksibel ovenfor helt nye situasjoner og behov for raske tilpasninger. Ut i fra denne erkjennelsen har derfor lovgiveren utformet regnskapslovgivningen som et rammelovverk og innført et krav om at regnskapene må følge den rettslige standarden ”god regnskapsskikk” (Huneide, 2012). Når det oppstår situasjoner hvor det i loven ikke finnes en klar bestemmelse for hvordan et bestemt problem eller situasjon skal løses, skal løsningen være i samsvar med de rammer og prinsipper som loven bygger på. Anbefalinger og regler som utarbeides for å gi svar på de spørsmål som ikke går direkte frem av lovbestemmelsene, vil så samles under begrepet ”god regnskapsskikk”, som følger av rskl §4-6.

Slik det fremgår av lovforarbeidene vil innholdet i god regnskapsskikk formes gjennom den økonomiske utviklingen. Det er først og fremst Norsk RegnskapsStiftelse (NRS) som avgir uttalelser om god regnskapsskikk, men også andre faglige og autoritative organer avgir uttalelser som konkretiserer begrepet.

2.1.5 Integrert regnskap

De siste årene har det blitt satt mer fokus på integrert rapportering, samtidig som etterspørselen etter mer ikke-finansiell informasjon har økt. Rammeverket for integrert rapportering er utarbeidet av International Integrated Reporting Council (IIRC), en organisasjon etablert av en rekke sentrale organisasjoner for internasjonal finans, næringsliv og foretaksrapportering[1]. Rammeverket ble vedtatt som egen standard i desember 2013.

Integrert rapportering beskrives i rammeverket som en prosess for å sikre investorer god og samlet informasjon om finansielle forhold, miljø- og samfunnsansvar og foretaksstyring, med likeverdig krav til kvalitet på all informasjon. Det mest synlige resultatet utad skal være en integrert rapport [2]. Hensikten bak er å kunne gi veiledning til hvordan bedrifter bedre kan rapportere finansiell og ikke-finansiell informasjon integrert. Det foreligger et mål om å bedre kunne synliggjøre hvordan verdiene i selskapene skapes. Rapporteringen vil klart beskrive hvordan verdiskapningen påvirkes av temaer som eksterne rammebetingelser, risiko, selskapets valgte strategi og virksomhetsstyringen. Den vil på en bedre måte synliggjøre hvilke verdier som faktisk skapes. Det fremkommer at dette er utfordringer i dagens modell for rapportering, og undersøkelser viser at ulike interessegrupper ønsker forbedret selskapsrapportering (Helgesen, 2013). Det er særlig behov for bedre veiledning til hvordan virksomheter skal redegjøre for samfunnsansvar og hvordan de bør rapportere viktig ikke-finansiell informasjon. Rammeverket for integrert rapportering skal gi virksomhetenes interessenter tilleggsinformasjon slik at de settes i stand til å gjøre mer informerte vurderinger, spesielt i forhold til virksomhetenes langsiktige utsikter (Helgesen, 2013). For å svare på denne etterspørselen kan selskapene benytte årsberetningen for å redegjøre for de overnevnte forhold.

2.1.6 Grunnleggende regnskapsmessige rapporteringskrav

Det foreligger kvalitetskrav som har til hensikt å sikre at regnskapet innehar riktig informasjon. Dette fordi årsregnskapet må være brukerorientert, ved at den informasjonen som gis skal være viktig for brukerne (Kinsedal, 2005). Årsregnskapet og årsberetningen utfyller hverandre, og det er derfor viktig at selskapene er bevisst på at kvalitetskravene er oppfylt når årsregnskapet og årsberetningen er ferdig utarbeidet.

Kravet om at årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde, er et overordnet kvalitativt krav til årsregnskapet (Langli, 2010). Dette følger av rskl §3-2a: som forklarer at "*Årsregnskapet skal*

gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat". Begrepet *rettviseende bilde* er den norske oversettelsen av "true and fair view" fra EU fjerde direktiv 78/660/EØF. Dette kravet kan føre til at selskaper i særlige unntakstilfeller kan fravike de konkrete regnskapsreglene og prinsippene jf. rskl §3-2a. I henhold til Ot.prp.nr 89(2003-2004) kapittel 5, kan rettviseende bilde beskrives som et brukerorientert begrep som skal gi et realistisk helhetsinntrykk av den konkrete virksomhetens økonomi på en måte som er relevant for selskapets regnskapsbrukere. Dette vil derfor si at virksomhetene må undersøke om brukerne får oppfylt sine informasjonsbehov rundt selskapets økonomiske forhold som gir et rettviseende bilde over selskapets finansielle stilling og resultat.

Gjennom årsregnskapet skal det skapes et rettviseende bilde av de underliggende økonomiske realiteter i selskapet, som de eksterne brukerne av regnskapet skal få tilgjengelig. I den forbindelse skal regnskapet ivareta to funksjoner, en prediksjonsfunksjon og en kontrollfunksjon (Steinheim, Blakstad, 2007). Kravet til å gi et rettviseende bilde har sammenheng med at regnskapet må inneholde pålitelig og relevant informasjon.

I følge Huneide(2012) vil årsregnskapet være pålitelig når det bygges på prinsipper som sikrer at det oppfattes som troverdig. Informasjonen vil være å anse som pålitelig når den er gjengitt fullstendig, nøytral og uten vesentlige feil.

Relevans vil her si at regnskapet skal gi nytte for de eksterne brukerne av regnskapet. Det må derfor tas med regnskapsinformasjon og benyttes regnskapsprinsipper som sikrer at brukerne foretar en korrekt vurdering av selskapets inntjening og økonomiske situasjon. Dette for at brukerne skal kunne bedømme tidligere, nåværende og fremtidige hendelser (Huneide, 2012).

2.2 Årsberetningen

Årsberetningen utgjør sammen med årsregnskapet en viktig del av foretakets informasjon til investorer og andre interessegrupper. Årsberetningen og årsregnskapet utgjør selvstendige informasjonskilder. Dette vil si at reglene om årsberetningens innhold ikke alene kan oppfylles ved å gi opplysninger i årsregnskapet, og tilsvarende kan ikke reglene om årsregnskapets innhold oppfylles ved å gi opplysninger i årsberetningen (Huneide, 2012).

I henhold til første regnskapslov av 1997 nr.35 § 7 skulle regnskapspliktige føre regnskap og

utarbeide årsoppgjør i samsvar med god regnskapsskikk og bestemmelser i eller gitt i medhold av lov. Årsberetningen har vært lovpålagt aksjeselskaper siden 1976, jf. asl. av 1976 §11-12. Etter den ble lovpålagt har gradvis flere selskaper måtte utarbeide årsberetning i forbindelse med implementering av EUs direktiver, samt at flere selskaper har blitt regnet som regnskapspliktig av ny regnskapslov av 1998. Fra 1999 måtte alle regnskapspliktige utarbeide både årsberetning og årsregnskap jf. rskl av 1998 §3-1. Kapitlet i regnskapsloven av 1998, gjennomgikk store endringer i 2004, og trådte i kraft i 2005. Da kom det et skille mellom kravene til innholdet i årsberetningen for små og øvrige foretak. Den nye rskl §3-3 beskriver kravene til innholdet i årsberetningen for små foretak, mens §3-3a beskriver kravene for øvrige foretak. Kravene til små og øvrige selskaper er de samme, men øvrige selskaper må følge noen tilleggskrav.

Årsberetningen har fått større krav til innhold med lovendringen av regnskapsloven 17. Juli 1998. Kravene har økt sammen med det økende behovet for tilleggsinformasjon om forhold som påvirker den finansielle stillingen og resultatet. Sammen med kravene i rskl §3-3 og §3-3a er det vedtatt en endelig standard, NRS 16 Årsberetning, som utdyper kravene i loven.

Det er selskapets styre som sammen med selskapets eventuelle daglige leder som skal avgi årsregnskap og årsberetning jf. rskl §3-5 (1). Dette vil si at det er styret og daglig leder som har ansvaret for at årsberetningen oppfyller de krav som foreligger i rskl §3-3a om innholdet til årsberetningen. Selv om årsberetningen er et selvstendig dokument i forhold til årsregnskapet, må de to dokumentene være konsistente (Huneide, 2012). Det blir foretatt en konsistent sjekk av selskapers årsberetning ved en revisjon foretatt av revisor. Revisors oppgaver er beskrevet i revisorloven slik:

”Revisor skal vurdere om opplysninger i årsberetningen og i eventuell redegjørelse for foretaksstyring etter regnskapsloven §3-3b om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslag til anvendelse av overskudd eller dekning av tap er i samsvar med lov og forskrifter, og om opplysningene er konsistent med årsregnskapet”

(Revl. §5-1(1) 2 pkt.)

Revisor skal alltid i henhold til revl. §5-6(1) uttale seg om hvorvidt opplysninger i årsberetningen er i samsvar med loven, forskrifter og om opplysningene er konsistent med

årsregnskapet. Dette vil si at revisor ikke kontrollerer kvaliteten på årsberetningen. Dette er det selv selskapene som har ansvar for.

2.2.1 Årsberetningens formål og generelle innhold

I henhold til forarbeidene fra regnskapsloven, er formålet til årsberetningen å hjelpe regnskapsbrukere til å bedre kunne forstå de underliggende forhold som har påvirket det avlagte regnskapet (NOU 1995:30 pkt. 9.3). Årsberetningen skal avhjelpe det historisk kostbaserte regnskapets begrensninger ved å gi tilleggsopplysninger som gjør at brukerforståelsen bak tallene i regnskapet vil øke. Slike tilleggsopplysninger setter regnskapsbrukerne bedre i stand til å foreta en vurdering av foretakets økonomiske verdi. I regnskapslovens forarbeider er det også uttrykt at årsberetningen skal gi opplysninger om forhold som er viktig og av interesse for å kunne bedømme selskapets resultat og økonomiske stilling, og som ikke allerede fremgår av balansen og regnskapet. Kommentarene bør også inkludere en vurdering av foretakets resultatutvikling og finansielle stilling med referanse til det avgitte resultatregnskapet, balansen og kontantstrømoppstillingen. Det bør vektlegges og redegjøres for betydelige endringer i tallstørrelsene sammenlignet med tidligere år og eventuelt også i forhold til prognoser og budsjetter som foretaket direkte eller indirekte har offentliggjort (NOU 1995:30, pkt. 9.3)

I henhold til NRS 16 Årsberetning pkt. 2.3 stilles det generelle krav til at årsberetningen skal fremstilles på en balansert og objektiv måte slik at positive og negative forhold omhandles på samme måte. De generelle krav til årsberetningen er i henhold til NRS 16 punkt 2.3:

- a) Det skal være konsistens i behandlingen av samme forhold i årsberetningen og årsregnskap*
- b) Det skal redegjøres for forholdet dersom utviklingen ikke har vært i overensstemmelse med vesentlige utsagn i tidligere årsberetninger*
- c) Den skal vektlegge vurderinger av kvalitativ art som forklarer forholdstall og annen tallbasert informasjon. Refererte regnskapsmessige tallstørrelser i årsberetningen skal kunne gjenfinnes i årsregnskapet, eventuelt som avstemming i notene*
- d) Ved rapportering av virksomhetsområder bør informasjonen i årsberetning søkes organisert på samme måte som virksomhetsområdene er behandlet i årsregnskapet.*

Det angis ingen formkrav til selve årsberetningen. En kan i midlertidig ikke unnlate å gi opplysninger som kreves i årsberetningen, med den begrunnelse at det ansees at

offentliggjøring av slik informasjon kan være skadelig for selskapet. For de delene av opplysningsplikten som er uaktuelle for selskapet, foreligger det ingen plikt til å avgi nærmere begrunnelse for unnlattelsen. En står imidlertid fritt til å ta med opplysninger ut over de bestemte lovkravene (Huneide, 2012).

2.2.2 Rettvisende oversikt

Rettvisende oversikt er oversatt fra ”*fair review*” som blir brukt i beskrivelsen av kravene til innhold i årsberetning i EUs fjerde direktiv, artikkel 46, nr. 1. Implementering av dette kravet kom i 2004 i med lovendringen i forbindelse med strukturendringen av rskl §3-3. Denne implementeringen kom samtidig som det ble vedtatt at kravene til innholdet i årsberetningen skulle endres slik at hovedinnholdet i årsberetningen skulle være en redegjørelse som på overordnet nivå handler om de viktigste forholdene for selskapet. I lovforarbeidene går det frem at begrepet ”*fair review*” ikke i tilstrekkelig grad var gjennomført i den gjeldende lovbestemmelsen, og det ble derfor kommet frem til en endring fra rskl §3-3 til en ny rskl §3-3a, der kravet til ”*fair review*” ble implementert fra direktivet. Oversettelsen til rettvisende oversikt, kom fra tilsvarende svensk oversettelse om krav til ”*rättvisande översikt*” (Ot.Prp.Nr.89 (2003-2004)). 26 november 2004 ble endringen vedtatt, med lovendringer som trådte i kraft fra 1. januar 2005. Den nye paragrafen rskl §3-3a, og som er gjeldende i dag om kravet til rettvisende oversikt ble:

”(2) Årsberetningen skal minst omfatte en rettvisende oversikt over utviklingen og resultatet av den regnskapspliktiges virksomhet og av dens stilling, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer den regnskapspliktige står ovenfor. Oversikten skal være en balansert og fyllestgjørende analyse av utviklingen og resultatet av den regnskapspliktiges virksomhet og av dens stilling, der en tar hensyn til virksomhetens størrelse og kompleksitet. Det skal gis opplysning om forsknings og utviklingsaktiviteter.

”(3) I den grad det er nødvendig for å forstå den regnskapspliktiges utvikling, resultat eller stilling, skal analysen i annet ledd inneholde både finansielle og, der det passer, ikke-finansielle sentrale resultatindikatorer relevante for den aktuelle virksomheten, inkludert opplysninger om miljø og personalsaker.

(4) I sin analyse skal årsberetningen, der det passer, inneholde henvisninger og tilleggsforklaringer til beløp oppført i årsregnskapet.”

Av denne lovteksten må annet, tredje og fjerde ledd sees i sammenheng. Dette vil si at kravet til rettvise oversikt inneholder alle tre ledd fra regnskapsloven. Årsberetningen skal inneholde *minst* en rettvise oversikt over utvikling og resultat av selskapets virksomhet. Det skal og gis en beskrivelse av de risikofaktorer som er sentrale for selskapet. Det er bare krav om at analysen skal inneholde sentrale resultatindikatorer i den grad det er nødvendig for å forstå den regnskapspliktiges utvikling, resultat eller stilling, og det skal bare der det passer inneholde henvisninger til beløp oppført i årsregnskapet.

2.3 NRS 16 Årsberetning, pkt. 2.5 Rettvise oversikt

I 1999 kom den første standarden til årsberetningen, NRS(F) årsberetning. Standarden var foreløpig, og ettersom det kom vesentlige endringer i regnskapsloven om krav til innhold i årsberetningen i 2005, måtte også tilhørende standard bli endret. I 2006 fikk derfor NRS (HU) Årsberetning blant annet et nytt punkt om rettvise oversikt. Ettersom regnskapsloven §3-3a ble utdypet med flere detaljer på hva rettvise oversikt skal og bør inneholde, ble også tilhørende standard NRS(HU) endret. Standarden ble endelig i 2007 og har etter det bare gjennomgått mindre endringer. Kravet til rettvise oversikt har forblitt uendret.

Regnskapslovens krav til rettvise oversikt er utdypet i NRS 16 Årsberetning under punkt 2.5. Her fremkommer det at for å gi en rettvise oversikt forutsettes det at det gis opplysninger som er av betydning for at regnskapsbrukerne skal kunne bedømme selskapets stilling og resultat. Dette vil si at det må foretas en identifisering av de hovedfaktorer som påvirker virksomheten. Det gjelder særlig de faktorer som kan føre til svingninger i resultatet og varierer over tid. Hvis det har forekommet uvanlige forhold, skal dette belyses. Videre skal det redegjøres for vesentlige endringer i regnskapsprinsipper. Viktige hendelser etter balansedagen skal omtales og deres faktiske eller potensielle virkning på resultat og stilling skal redegjøres for.

En rettvise oversikt innebærer videre at endringer av mer overordnet og strategisk betydning, som for eksempel endring i satsningsområder og vesentlige strukturelle endringer, skal omtales. En skal gi en overordnet vurdering av den totale usikkerheten vedrørende foretakets regnskapsførte resultat og finansielle stilling i årsberetningen. Dette kan for

eksempel være aktuelt når vesentlig usikkerhet oppstår som følge av samlet virkning av flere regnskapsestimater.

For å kunne lette forståelsen, skal oversikten inneholde både finansielle og der det passer ikke finansielle resultatindikatorer. Finansielle indikatorer kan her være utarbeidelse av finansielle nøkkeltall som kan hjelpe regnskapsbrukerne å bedømme selskapets stilling. Ikke finansielle indikatorer kan være annen informasjon av ikke finansiell art som er betydningsfull for foretaket som helhet.

Oversikten skal være en balansert analyse av utviklingen, foretakets virksomhet og av dets stilling, tatt i betraktning av hvilken størrelse og kompleksitet selskapet er under. Dette vil si at et større selskap forventes å gi mer utfyllende informasjon, enn et mindre.

Resultatindikatorer varierer mellom ulike bransjer og virksomheter, og resultatindikatorene som anvendes skal være relevant for virksomheten. Det skal gis opplysninger om selskapets eventuelle forsknings og utviklingsaktiviteter. Dette kan begrense seg til en overordnet verbal beskrivelse.

2.3.1 Redegjørelse for utvikling av selskapets resultat og finansielle stilling

Det følger av standarden NRS 16 Årsberetning pkt. 2.5 Rettvisende oversikt, at det skal det foreligge en utfyllende redegjørelse av årsregnskapet og hva som ligger til grunn for tallene som fremkommer av regnskapet. Redegjørelsen skal også kunne gi grunnlag for å kunne bedømme den fremtidige utviklingen til selskapet.

PWC(2012), skriver i sin veiledning til årsoppgjør følgende:

Omtalen av årsregnskapet er i en rekke årsberetninger stort sett begrenset til å gjengi noen sentrale tall fra resultatregnskapet og balansen, med sammenligning mot fjoråret. En vanlig formulering er for eksempel: "Driftsinntektene ble på kr 110 000 i år mot kr 100 000 i fjor, dvs. en økning på 10 %. Driftskostnader, resultat før skatt og årsresultatet omtales da ofte på den samme måten. Et slikt referat av tall fra resultatregnskapet kan ikke kalles en analyse av årsregnskapet. Det er kommentarer til utviklingen som er analysen.

(PWC, 2012, s 62)

Som PWC forklarer, er det kommentarene til utviklingen som er analysen. Med dette menes det at selskapene selv skal foreta en kvalitativ vurdering av hva som er årsakene til tallene

som presenteres i regnskapet. Standarden foretar videre en inndeling av krav til innhold i henholdsvis resultatregnskapet, balanse og kontantstrøm.

Resultatregnskapet

I resultatregnskapet skal det primært fokuseres på den samlede virksomheten og på de forhold som vil være relevant å trekke frem for å forstå det samlede resultat. Dette vil variere fra bransje til bransje, og det er selskapene selv som må redegjøre for hva som har påvirket deres samlede resultat. Utover det, følger det av standarden at redegjørelsen skal inneholde en viktige endringer i markedsforhold, nye produkter og tjenester, endringer i markedsandeler, endringer i salgsmengde eller marginer og relevante prisforhold. Det kan også være spesielle forhold som har påvirket resultatet, som for eksempel store enkelttransaksjoner.

Balanse

Standarden forklarer at oversikten over foretakets stilling skal konsentreres om forhold som er av betydning for foretaket som helhet. Formen skal være vurderende og med bruk av tallmateriale i den grad dette kan lette forståelsen. Oversikten skal inneholde relevante forholdstall som for eksempel rentedekningsgrad og egenkapitalprosent. Her må selskapene selv vurdere hvilke forholdstall som er relevante å oppgi for deres selskap. På balansedagen skal også selskapets likviditetssituasjon gjennomgås.

Kontantstrøm

Standarden utdyper at kontantstrømoppstillingen skal kommenteres dersom ikke virksomhetens art medfører at tilsvarende informasjon gis gjennom øvrige deler av årsberetningen. Dersom det foreligger et vesentlig avvik mellom driftsresultat og kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter, skal det redegjøres for dette. En skal og vurdere om et skille mellom kontantstrømmer knyttet til investeringer for opprettholdelse av foretakets kapasitet og investeringer som øker kapasiteten, eller bidrar på annen måte til økt lønnsomhet, representerer sentral informasjon for brukerne. I så fall skal en i årsberetningen gi informasjon om dette skillet. Kontantstrøm fra finansielle aktiviteter vil i betydelig grad måtte tilpasses kontantstrømmene fra operasjonelle aktiviteter og fra investeringsaktiviteter. Det skal gis en vurdering av disse sammenhengene, herunder evnen til egenfinansiering av investeringer. Det skal videre redegjøres for formålet med, og virkingen av større finansielle transaksjoner som er gjennomført frem til avleggelsen av årsberetningen.

2.3.2 Beskrivelse av sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer selskapet står ovenfor

Sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer som selskapet står ovenfor, henger sammen med redegjørelsen om utviklingen av selskapets finansielle resultat og stilling. Det følger direkte av rskl §3-3a at det skal gis en beskrivelse av de mest sentrale risiko og usikkerhetsfaktorer som selskapet står ovenfor. Dette vil si at selskapene skal foreta en kvalitativ vurdering av hvilke risikofaktorer selskapet står ovenfor, og nødvendige tiltak selskapet har iverksatt for å redusere sannsynligheten for at en slik risiko skal inntreffe. Risiko er omtalt to steder i henholdsvis rskl og NRS 16 Årsberetning. Denne studien velger å omtale risiko i tilknytning til rettvise oversikt, og ikke finansiell risiko som følger av rskl §3-3a (6).

Med risiko menes derfor her forhold som det foreligger en sannsynlighet for at kan inntreffe, og vil kunne gi en negativ påvirkning på selskapets resultat og stilling. Når en skal se på risiko, omhandler dette alltid noe fremtidsrettet som det er forbudt usikkerhet med. Selskapene skal derfor redegjøre for de risikoer de står ovenfor som vil ha betydning for å kunne bedømme selskapets økonomiske verdi. PWC (2008) omtaler hva en beskrivelse av de mest sentrale risiko og usikkerhetsfaktorer vil tilsi, slik:

”Dette bør være de konkrete risikofaktorer som virksomheten er eksponert for og som styret og ledelsen fokuserer på. En generell omtale av risikofaktorer for bransjen er ikke tilstrekkelig.”

(PWC, 2008, s 14)

Risikofaktorer vil variere mellom bransjer og selskapene i bransjen seg imellom. Det forventes at styret og ledelsen identifiserer de risikofaktorer som de står ovenfor. Dette vil gi brukerne et innblikk i hvilken sannsynlighet det er for at risikofaktorene skal inntreffe. Hvis selskapene har iverksatt nødvendige tiltak, styrker dette og selskapene positivt.

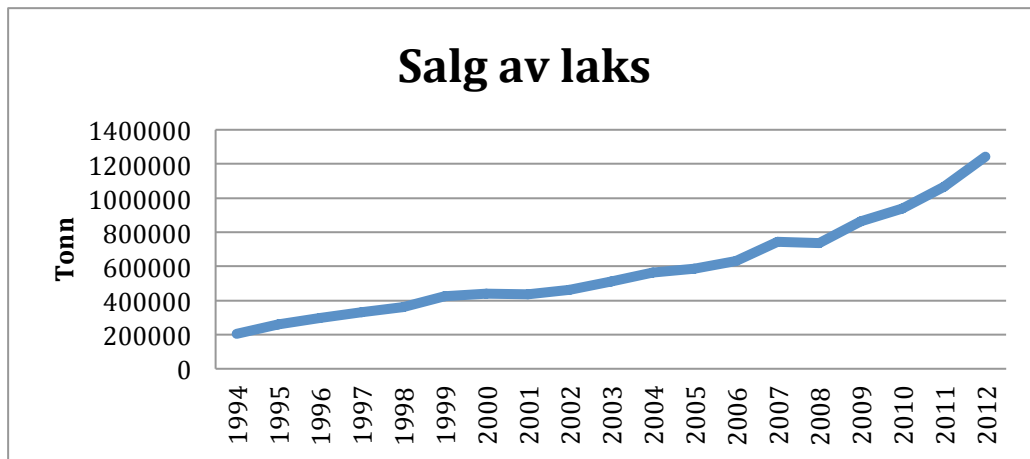
3.0 Oppdrettsnæringen

Kapittelet gir først en kort beskrivelse av oppdrettsnæringen i Norge. Deretter presenteres faktorer knyttet til rettvise oversikt i oppdrettsnæringen. Med faktorer menes her de hovedfaktorer som det fremkommer fra NRS 16 Årsberetning pkt. 2.5 Rettvise oversikt, at selskapene skal identifisere. De vil følgelig danne utgangspunkt for de undersøkelser som senere skal foretas.

3.1 Oppdrettsnæringen i Norge

Produksjon av sjømat er en av Norges viktigste eksportnæringer, og oppdrett utgjør en stor andel av verdiskapningen. Av den totale globale produksjon, blir i overkant av halve produksjon av laks produsert i Norge[3]. Sammen med Chile, er Norge i dag en av de to ledende nasjonene i oppdrettsnæringen. Landets infrastruktur, lange kystlinje og relativt stabile sjøtemperaturer har gitt gunstige forhold for lakseoppdrett (Asche, Bjørndal, 2011). I 2010 utgjorde oppdrettsnæringen en verdi på over 33 milliarder NOK, hvorav 95% gikk til eksport (Fiskeri og kystdepartementet, 2011). Sjømatnæringen, som består av både fiskerier og oppdrett, har vært en av de store vekstnæringene i den norske økonomien de siste ti årene, målt i verdiskaping. I tiårsperioden 2000–2009 var den gjennomsnittlige årlige økningen i verdiskapningen for fiskeri og fiskeoppdrett på 5,5 prosent, mens hele landets verdiskaping (BNP) økte med 1,9 prosent og industriens verdiskaping med 1,5 prosent. (Asche, Roll og Tvetervås, 2011).

Illustrasjon over veksten i næringen kan en se på figur 2 på neste side. Her vises en stor vekst i produksjon og salg av laks de siste årene. I 2010 rundet produksjonen 1 000 000 tonn (Havbrukspolitisk redegjørelse, 2011). Hovedgrunnen for denne veksten i oppdrettslaks er knyttet til både produksjonen og etterspørselen. Mange innovative løsninger knyttet til fôr og fôrteknologi har økt kontrollen over produksjonsprosessen og gjort det mer effektivt, samtidig som etterspørselen har fortsatt å øke (Asche, Bjørndal, 2011).

Figur 2: Salg av antall laks [4].

3.1.1 Reguleringer

Oppdrettsnæringen reguleres gjennom Fiskeoppdrettsloven (lov av 14. juni 1985 nr. 68 om oppdrett av fisk, skalldyr m.v.). De viktigste reguleringene er regulering av eiendomsforhold, volumavgrensning, konsesjonsregulering og regulering av lokalisering av anlegg. Oppdrett av laks reguleres i tillegg av forskrift om tillatelse til akvakultur for laks, ørret og regnbueørret (laksetildelingsforskriften). Forskriften setter blant annet krav til lokalitet for oppdrett, og størrelsen på konsesjonene. For å kunne drive med oppdrett, må man ha konsesjon jf. laksetildelingsforskriften §5. Dette vil si en tillatelse til å drive oppdrett i henhold til visse begrensninger som myndighetene gir. Det på grunnlag av at myndighetene ønsker tilsyn på hvor mye laks som skal produseres. Konsesjonen består av en maksimal tillatt biomasse i merdene (MTB). Konsesjonene regulerer hvor mye fisk som kan være i sjøen, og dermed produseres. Reglene om konsesjoner og MTB finner man i lov om akvakultur (akvakulturloven) kapittel II. I 2012 var det 1022 tillatelser i drift i tilknytning til produksjonen [5].

3.2 Faktorer som påvirker utviklingen av oppdrettsnæringens resultat og stilling

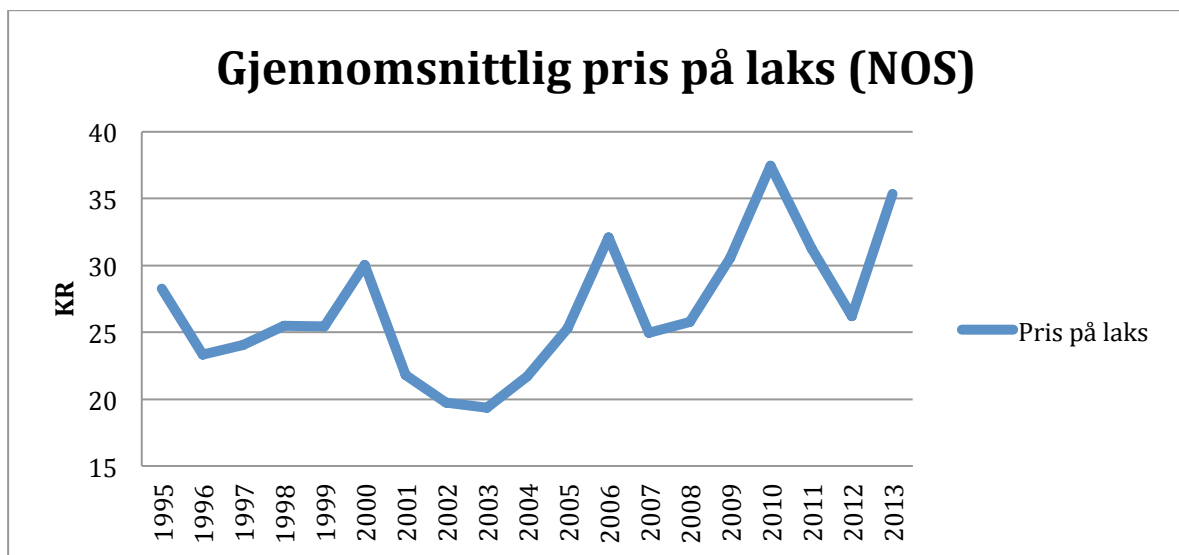
I oppdrettsnæringen foreligger det flere faktorer som kan føre til svingninger i resultatet. Som det ble redegjort for i oppgavens kapittel 2, er det viktig at selskapene identifiserer de hovedfaktorer som har påvirket selskapets resultat og stilling. I den videre presentasjon over de mest sentrale faktorer for oppdrettsnæringen, inneles presentasjonen med utgangspunkt i standarden NRS 16 Årsberetning. Det vil si en presentasjon etter henholdsvis resultatregnskap, balanse og kontantstrøm.

3.2.1 Resultatregnskapet

I henhold til NRS 16 Årsberetning, pkt. 2.5 Rettviseende oversikt, skal det forklares forhold som vil være relevant å trekke frem for å forstå det samlede resultat. Samtidig skal det benyttes finansielle og ikke-finansielle resultatindikatorer i den grad det er nødvendig. I oppdrettsnæringen er det blitt identifisert følgende faktorer som anses relevant å forklare nærmere i årsberetningen:

Salgspris

Oppdrettsnæringen har de siste år opplevd stor variasjon i salgsprisen. I denne næringen kommer svingninger i pris av en høy margin som gir et signal for å øke tilførselen, men på grunn av tidsforsinkelse av produksjon, kan forholdene endre seg betydelig når økt produksjon når markedet. Dette fører ofte til overinvesteringer, som forårsaker produksjonen til å øke for mye, og prisene kan falle for en tid til, eller under, kostnadene ved produksjonen. Den lave marginen blir da et signal for å redusere produksjonen, noe som igjen krever tid, og produksjonen vil ofte bli redusert for mye, noe som gir opphav til en ny periode med høye marginer (Asche, Bjørndal, 2011). Svingninger i pris kan føre til store endringer i vekst og lønnsomhet. I 2010 og første halvdel av 2011 var oppdrettsnæringen preget av høye priser som førte til god lønnsomhet for selskapene. I siste halvdel av 2011 falt prisene betydelig, og lønnsomheten for flere selskaper ble betydelig svekket.

Figur 3: Illustrasjon over utvikling i salgspris [5].

Som man ser av figur 3 på forrige side, ser en at prisen har endret seg mye over tid. For brukerne av årsberetningen, vil det derfor være relevant at selskapene redegjør for hvordan utviklingen av salgsprisen har påvirket resultatet.

Salgsvolum

Salgsvolumet til selskaper i oppdrettsnæringen kan variere stort fra år til år. Mye av årsakene henger naturlig sammen med endringer som kan forekomme i prisen, da at oppdretterne vil prøve å øke salgsvolumet når en kan oppnå en høyere pris. Det forventes at selskapene redegjør for hvilket salgsvolum som har blitt oppnådd med sammenligning mot tidligere år. Hvis endringen har hatt en stor positiv eller negativ utvikling, bør det redegjøres for nærmere. En slik forklaring vil gi brukerne innsikt i hva som er årsakene til utviklingen, og brukerne får større innsikt i hvordan resultatet er fremkommet.

Fôrfaktor

For oppdrettsselskap vil produksjonskostnadene bestå av følgende kostnader (alle tall pr.kg) (Fiskeridirektoratet, 2011).

Produksjonskostnad
Smoltkostnad
+ Fôrkostnad
+Forsikringskostnad
+Lønnskostnad
+Avskrivninger
+Annen driftskostnad
+Netto finanskostnad
=Produksjonskostnad pr.kg

Tabell 1: Beregning av produksjonskostnad pr.kg for oppdrettsselskap

Den største kostnaden som er inkludert i produksjonskostnaden, er fôrkostnaden. Denne kostnaden utgjør mer enn halvparten av den totale produksjonskostnaden.(Fiskeridirektoratet, 2011). Ettersom fôrkostnaden utgjør en så stor del av produksjonskostnaden for oppdretterne, vil en endring i denne gi en stor endring i den totale kostnaden for selskapene.

En måte å kontrollere bruken av fôr er ved å beregne fôrfaktor. Fôrfaktoren er et forholdstall som forteller hvor mange kg fôr som er gått med for å produsere et kilo fisk. Dette

forholdstallet vil være en viktig indikator på hvor godt selskapet utnytter sine ressurser, og vil derfor være viktig for å kunne forstå hva som ligger bak det finansielle resultatet.

Oppdretterne ønsker følgelig at denne skal være lavest mulig. Fiskeridirektoratet i 2008 viste at en kunne finne selskaper med spredning på fôrfaktor på henholdsvis 0,9 og fôrfaktor over 2. Norge hadde i 2008 en gjennomsnittlig fôrfaktor på 1,2[6].

Driftskostnad pr.kg og resultat pr.kg

For at brukerne enklere skal forstå selskapets resultatet, vil det være hensiktsmessig at oppdrettsselskapene oppgir utviklingen av driftskostnad per kilo som er produsert, og utviklingen av hvilket driftsresultat som er oppnådd per kilo solgt. Som det følger av standarden skal selskaper oppgi finansielle resultatindikatorer i den grad det vil lette forståelsen. En vil her få en enklere fremstilling på hvor mye kostnader det blir brukt per kilo fisk, og hvilket resultat selskapene faktisk oppnår per kilo av det som blir produsert. Ettersom selskapene i oppdrettsnæringen ofte opplever store variasjoner i lønnsomhet, anses det viktig at slike forholdstall beregnes da brukerne enklere vil få en fremstilling av selskapets utvikling i lønnsomhet og kostnader.

Beholdningsendring

I løpet av året kan beholdningen av fisk endres mye, avhengig av om det har vært oppbygging av beholdningen og hvor mye som har vært slaktet. Hvis det har vært oppbygging av beholdningen, vil dette si at fisken ikke enda er solgt og det er mye bunden kapital i biomassen, ettersom tilvirkningstiden fra smolt til slakting tar ca.15-24 mnd. (Bernhoft, Fardal, 2007). Det vil derfor være av betydning at brukerne får vite om det finnes skjulte reserver i beholdningen i form av en redegjørelse om hva beholdningen var ved inngangen av året, mot hva beholdningen var ved utgangen av året. Dette kan ha hatt innvirkninger på årets overskudd, da økt kapitalbinding kan være årsak til lavere resultat.

Temperatur og forurensing

Forholdene i merdene kan påvirkes av ugunstige temperaturer og forurensning. Begge disse faktorer kan påvirke resultatet, og brukerne må derfor motta informasjon om påvirkningen hvis slike tilfeller inntreffer. Veksten av fisken påvirkes av temperaturforhold, og det er vist at den ideelle temperaturen for mest effektiv vekst av fisk er ved vanntemperatur på 13 grader (Ernst M Heverøy et al.,2013). Hvis temperaturen blir høyere enn 13 grader kan det

forekomme negative effekter i form av høyere tilvekst av alger, parasitter og lavere oksygenivå i vannet. Samtidig vil kaldere temperaturer kunne føre til dårligere vekst av fisken, da appetitten til fisken reduseres (Thyholdt, 2014). I Norge er det store svingninger i temperaturen i løpet av året i sjøen. Dette vil si at oppdretterne i sørlige vann kan oppleve lavere vekst enn vanlig, mens de i nordligere strøk kan oppleve høyere vekst. Hvis slike temperaturendringer forekommer kan det derfor påvirke veksten på fisken. Det fører igjen til at det tar lengre tid før fisken kan slaktes, og gi lavere finansielt resultat i en periode. Forurensning kan forekomme hvis det er mye alger i vannet. Det øker risikoen for at sykdom kan inntreffe. Sykdomsutbrudd hos fisken kan føre til tap i beholdningen, og derfor gi negativ virkning på selskapets finansielle resultat.

3.2.2 Svinn og miljøfaktorer

Svinn og miljøfaktorer er her blitt valgt å bli presentert alene. Dette fordi disse faktorene også vil kunne ha en innvirkning på miljøet, samtidig som de kan føre til kostnader og tap i beholdningen. Med svinn og miljøfaktorer menes her lakselus, rømning, sykdommer og havari. Lakselus er en parasitt som lever naturlig på laksen. Den er i seg selv ikke farlig, men i for store mengder kan de være skadelig, da den kan føre til sår på fisken som kan gi infeksjoner og føre til problemer med saltbalansen [7]. Når store mengder laks lever tett samlet i merdene, er det risiko for oppblomstring av lakselus. Ved for høye nivå vil de nødvendige tiltak kunne føre til store kostnader for oppdretterne. Rømning av laks kan og føre til store økonomiske tap, og vil også kunne være et miljøproblem ved at det kan være fare for at fisken formerer seg med villaksen (NOU 1999:9 pkt. 4.2). Samtidig vil rømning gi tap i beholdningen. Sykdom hos laksen kan gi kostnader i form av nødvendig behandling, samtidig som det kan bli nødvendig å slakte fisken, som igjen vil føre til tap. Havari av anleggene kan forekomme etter ekstremvær eller mangelfull vedlikehold av anlegg. Det er ofte hovedårsaken til rømning, og vil samtidig føre til kostnader for utbedring.

3.2.3 Balanse

I henhold til NRS 16 Årsberetning, pkt. 2.5 Rettsvisende oversikt, forklares det at oversikten over foretakets stilling skal konsentreres om forhold som er av betydning for foretaket som helhet, med bruk av tallmateriale i den grad dette vil kunne lette forståelsen. Det foreslås at det eksempelvis kan oppgis endring i egenkapitalprosent. I oppdrettsæringen er det identifisert to faktorer som selskapene burde redegjøre for nærmere.

Egenkapital

Egenkapitalen til selskapet gir uttrykk for hvor solid selskapet er, da den gir uttrykk for hvor mye av selskapet som er finansiert med egenkapital (Huneide, 2012). Det anbefales at egenkapitalprosenten bør være på omkring 30%. Det foreligger i asl §3-4 krav til at selskapet må ha en forsvarlig egenkapital ut i fra risikoen og omfanget av virksomheten. Styret har videre handleplikt ved tap av egenkapital, jf. asl §3-5. Ettersom oppdrettsselskap kan oppleve store svingninger i resultat og lønnsomhet, anses dette som en næring forbundet med risiko knyttet til egenkapitalen. Egenkapitalandelen til selskapene bør derfor være høy. I årsberetningen bør det redegjøres for hvor stor andel som er egenkapital og utviklingen av denne. Det bør minst redegjøres for hvor stor egenkapitalen er, med sammenligning mot året før. Dette tallet bør også oppgis i prosent, slik at brukerne lett kan se hvordan utviklingen har vært. De største årsakene til endringen burde videre kommenteres.

Finansiering av fiskebeholdning

Fiskebeholdningen er et omløpsmiddel. Fiskebeholdningen kan for flere oppdrettsselskap utgjøre den største delen av omløpsmidlene. Selv om omløpsmidler anses som likvide midler, kan det som tidligere nevnt allikevel være mye kapital bundet i beholdningen. Det tar lang tid fra man begynner produksjonen av fisk, til den er klar til å slaktes. I gjennomsnitt tar det 2,5 til 3 år for en laks å vokse fra egg til moden og slakteklar fisk. Denne prosessen deles normalt i to delprosesser, fra egg til smolt og fra smolt til moden laks. Den første delprosessen tar normalt 15-18 måneder, mens fra smolt til slakting tar prosessen 15-24 mnd. (Bernhoft, Fardal, 2007). Ettersom produksjon skjer over en betydelig periode, er kapitalen investert i beholdningen og tidspunktet for slaktingen er viktig (Asche, Bjørndal, 2011). Det tar tid å gjøre om beholdningen til penger, ettersom det må slaktes for så å selges. Dette gjør at fiskebeholdningen helst burde være finansiert med langsiktig kapital (egenkapital og langsiktig gjeld). For å gi brukerne et bilde på selskapets likviditet, vil det derfor være relevant at selskapene redegjør for hvor stor del av fiskebeholdningen som er finansiert med kortsiktig gjeld. Denne andelen burde helst være 0 eller liten, da kortsiktig gjeld defineres som gjeld som har forfall innen et år.

3.2.4 Kontantstrøm

I følge NRS 16 Årsberetning, pkt. 2.5 Rettvisende oversikt, skal kontantstrømpoppstillingen kommenteres dersom ikke tilsvarende informasjon gis gjennom øvrige deler av

årsberetningen. Dersom det er vesentlig avvik mellom driftsresultat og kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter, skal det redegjøres for dette. Det blir her sett nærmere på to faktorer som vil være relevant for oppdrettsnæringen, utover det som følger direkte av standarden at årsberetningen skal inneholde.

Avvik mellom driftsresultat og kontantstrøm fra driften

I oppdrettsnæringen vil det være interessant å se på årsaker til hvorfor det foreligger avvik mellom kontantstrøm fra driften og driftsresultatet. Dette fordi det ofte kan forekomme hvis selskapene eksempelvis må foreta en nedskrivning av beholdningen på grunn av tap, eller det har vært en økning/reduksjon i arbeidskapitalen.

Ubenyttet Kassakreditt

Det vil kunne være av interesse for brukerne at selskapene opplyser hvor mye ubenyttet kassakreditt som foreligger pr.31.12. Dette vil gi brukerne i stand til å bedre kunne vurdere likviditeten til selskapet. Det foreligger og fra standarden at likviditetssituasjonen på balansedagen skal gjennomgås. Dette vil være en redegjørelse som vil være med på å gi et uttrykk for dette.

3.2 Risiko og usikkerhetsfaktorer i oppdrettsnæringen

I henhold til regnskapsloven §3-3a (2), og standarden NRS 16 Årsberetning, skal årsberetningen minst gi en rettvise oversikt over utviklingen av resultatet, sammen med en *beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer som selskapene står ovenfor*. Det forventes at det i denne redegjørelsen blir identifisert hvilke risikofaktorer selskapene står ovenfor, sammen med en beskrivelse av hvilke tiltak selskapene iverksetter for å redusere sannsynligheten for at risikoen vil inntreffe. Selskaper i oppdrettsnæringen burde redegjøre for tiltak mot følgende risikofaktorer:

3.2.1 Tiltak mot lus, rømming og sykdomsutbrudd

Som tidligere nevnt kan lus ha negativ påvirkning på både resultat og miljø. Oppdrettere er pålagt å holde nøye kontroll med mengde lus i anlegget, og det kreves tiltak dersom konsentrasjonen av lus i anlegget blir for høy, jf. luseforskriften §5. Nivåene med lakselus i anleggene må derfor holdes lavest mulig, slik at de samlede lusemengdene i sjøen ikke blir for store[8]. Dette er derfor en risikofaktor som selskapene må vurdere, og redegjøre for i årsberetningen.

Rømming forekommer ofte på grunn av havari på anleggene. Rømminger kan gi selskapene store tap i beholdningen. Rømminger kan og føre til miljøproblemer ettersom det er fare for at rømmingene kan formere seg med villaks. Det fører til tap av genetisk bredde i laksestammen (NOU 1999:9 pkt. 4.2). Laksen vil i tillegg kunne være syk på rømmingstidspunktet og dermed er det risiko for å overføre sykdom til villfisk. Derfor er det viktig at alle ansvarlige arbeider målbevisst for å redusere rømming ned mot null [8]. Reglene for rømminger finnes blant annet i forskrift om drift av akvakulturanlegg (akvakulturforskriften), og i § 37(1) står det: ”Det skal utvises særlig aktsomhet for å hindre at fisk rømmer. Det skal videre sørges for at eventuell rømming oppdages raskest mulig og at rømmingen i størst mulig grad begrenses”. Det følger så videre av andre ledd: ” Det skal gjennomføres risikovurdering med sikte på å minimalisere risikoen for rømming. Risikovurderingen skal danne grunnlag for systematiske tiltak”. Det forventes derfor at selskapene redegjør for nødvendige tiltak mot rømming.

Det vil for oppdrettsselskap også være risiko knyttet til andre sykdomsutbrudd hos fisken. Dette kan gi utslag i store kostnader i forbindelse med behandling og kan videre gi tap i beholdningen hvis fisken dør. Det vil derfor være viktig at selskapene gjennomfører tiltak for å forebygge sykdomsutbrudd og hvilken tiltak som skal iverksettes ved en eventuell forekomst av sykdomsutbrudd.

3.2.2 Sikring av pris

Oppdrettsnæringen i Norge påvirkes sterkt av prisen på laks i markedet. Endring i prisen gir store utslag på lønnsomheten til selskapene. Svingningene gjør og at det er vanskelig å kunne predikere fortsatt vekst for virksomhetene i bransjen, da de har liten mulighet for å kunne forutsi inntektene. Selskapene må derfor ta stilling til hvordan de på best mulig måte kan estimere sine fremtidige inntekter, gitt den store risikoen for prisfall. En måte å sikre seg på, er å bruke kontrakter. Kontrakter skal først og fremst brukes til å redusere risiko og transaksjonskostnader. De begrenser handlingene til en eller begge parter, men de kan samtidig utligne hverandre og gi fordeler. Et velfungerende spotmarked gjør at selskapene kan selge til konkurransedyktig pris, men kan resultere i volatile kontantstrømmer og gi økte salgskostnader. Disse negative aspektene kan, i hvert fall delvis, reduseres ved hjelp av kontrakter (Larsen, Asche, 2011). Selskapene bør derfor vurderer hvorvidt de vil benytte

kontrakter for å sikre seg mot store prisendringer. En slik vurdering burde det gis opplysninger om i årsberetningen.

3.2.3 Biomasse i merd

Oppdrettsnæringen reguleres i dag gjennom et system med biomassebegrensning, MTB (Maksimalt Tillatt Biomasse), som redegjør for at det på en konsesjon ikke kan holdes mer enn 780 tonn fisk til enhver tid (945 tonn i Troms og Finnmark). Dagens MTB-system er absolutt, det vil si at den enkelte oppdretter ikke kan ha mer fisk i merdene enn MTB tillater. Selv om oppdretterne bare rapporterer inn biomasse 12 ganger i året, gjelder begrensningen kontinuerlig. Dersom stående biomasse overskrider tildelt MTB, risikerer oppdretter overtredelsesgebyr (Fiskeri og kystdepartementet, 2012). Biomassens utvikling kan påvirkes av sesong og det kan være store forskjeller under kalde og varme år. Det på grunnlag av det som tidligere var nevnt om at fisken er påvirket av temperaturforhold.

Dette vil være risikofaktor som oppdrettsselskapene må vurdere. Hvis selskapene opplever at de nærmer seg MTB, kan de kunne bli nødt til å slakte tidligere enn ønsket.

3.2.4 Sikring av anlegg

Det foreligger også risiko rundt anleggene. Eksempelvis kan værforhold føre til havari og/eller rømning om ikke anleggene har tilfredsstillende kvalitet som har kapasitet og bærekraft for de volumene som produseres. Selskapene må derfor foreta en løpende vurdering av standard og kvalitet på anleggene for å kunne forebygge slike hendelser. Eksempelvis kan selskapene gjennomføre rutinemessige målinger og MOM undersøkelser (miljø overvåking på matfiskeanlegg), som vil si standardisering av miljøovervåking for oppdrettsanlegg i sjø [10]. Det forventes derfor at selskapene redegjør for i hvilken grad de vurderer anleggene til å overholde tilfredsstillende kvalitet.

3.2.5 Temperatur og forurensning

Det foreligger for oppdrettere en risiko for ugunstige temperaturforhold som vil påvirke veksten på fisken i merdene. Samtidig foreligger det en risiko for forurensning i form av parasitter og alger i merdene. I årsberetningen burde det derfor vurderes hvorvidt det er sannsynlig at dette vil være å anse som risikofaktorer for selskapet, samt drøftes i hvilken grad selskapene kan sikre seg mot at slike forhold ikke forekommer.

4. Forskningsdesign og metode

Kapittelet redegjør for det forskningsdesign og den metode som skal benyttes for å svare på problemstillingen. Det blir først redegjort for den økonomiske forskningsprosessen, før det valgte forskningsdesign beskrives. Deretter blir valget av metode forklart, sammen med en beskrivelse av hvilket utvalg som er foretatt. Det blir videre forklart hvordan dataene som er samlet inn skal bli analysert. Til slutt blir det foretatt en evaluering av metoden.

4.1 Den økonomiske forskningsprosessen

Forskning starter med en eller annen virkelighet som man ønsker å få større kunnskap om. For at studiens problemstilling skal besvares på en tilfredsstillende måte, er det nødvendig å benytte en metodisk tilnærming som relaterer seg til studiens formål. Denne studien bør derfor være å anse som økonomisk forskning, oversatt fra ”business research”.

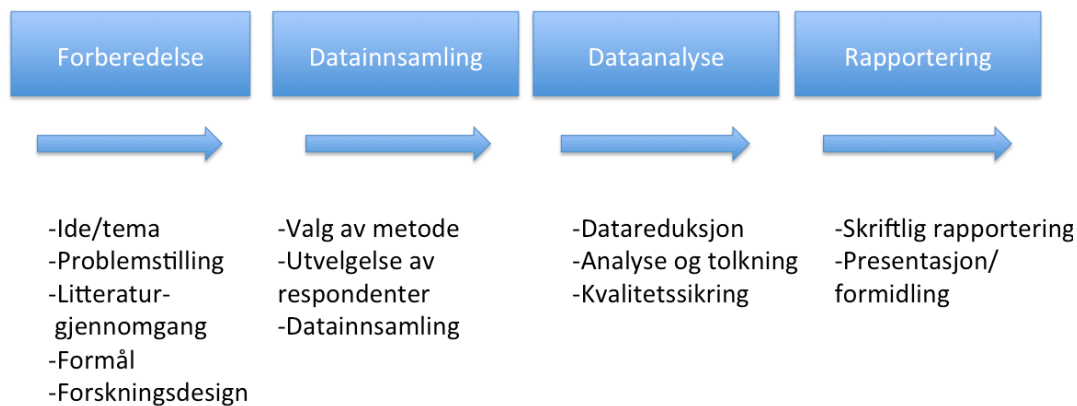
”Business research seeks to predict and explain phenomena that taken together comprise the ever-changing business environment. Thus, business research is a truth-seeking function that gathers, analyses, interprets and report information so that business decision makers become more effective.

(Hair et al, 2007, s. 5).

Økonomisk forskning vil her si å samle inn, analysere, tolke og rapportere informasjon, slik at beslutningstakerne i bedriften kan bli mer effektiv. Det knyttes direkte til denne oppgavens formål, som ønsker å øke kvaliteten på årsberetningen til selskaper i oppdrettsnæringen. Slik vil brukerne få mer nødvendig informasjon til å foreta sine beslutninger ved å bruke årsberetningen som beslutningsgrunnlag.

I følge Johannesen et al.(2011), er forskning en prosess som vanligvis går over fire faser: Forberedelse, datainnsamling, dataanalyse og rapportering. I den første fasen ønsker en å finne ut hva som skal forskes på, hva undersøkelsens formål er og hvordan man skal gjennomføre undersøkelsen. I andre fase må det vurderes hvem som skal delta i undersøkelsen, utvalgsstørrelse, hvordan man skal rekruttere informanter/respondenter og hvordan en skal samle inn dataene. I den tredje fasen må dataene som er samlet inn, tolkes og analyseres og i den siste fasen presenteres resultatene vanligvis i form av en skriftlig

rapportering. Det blir tatt utgangspunkt i denne fremgangsmåten videre, og prosessen kan illustreres slik:

Figur 4: Sammendrag av forskningsprosessen (Johannessen et al. 2011,)

4.2 Forberedelse

I den første fasen skal studien forberedes. Her skal det foretas valg som skal gjøre en i stand til å gjennomføre studien. Det skal velges tema, som blir grunnlaget for utarbeidelsen av problemstillingen. Det utarbeides gjerne forskningsspørsmål i tilknytning til den overordnede problemstillingen. Tidsmengden og ressurser setter begrensninger i studien. Dette har betydning for formålet med oppgaven, utvelgelsen av relevant litteratur og valg av riktig forskningsdesign for studien. Det er derfor viktig at studien planlegges og forberedes nøye.

4.2.1 Tema og problemstilling

Temaet for denne oppgaven er årsberetningen. Etersom det foreligger mangelfull praksis på utarbeidelse av det, vil det her bli svart på hva selskaper i oppdrettsnæringen burde redegjøre for i sin årsberetning under kravet til rettvise oversikt. Det ved å identifisere hovedfaktorer som påvirker oppdrettsnæringen, som selskapene burde redegjøre for. Faktorene skal og være relevante for brukerne. Dette ledet til to forskningsspørsmål som ble presentert i oppgavens kapittel 1.

4.2.2 Litteraturgjennomgang

I denne oppgaven har jeg satt meg inn i teori knyttet til årsregnskap og årsberetning, som blir beskrevet i oppgavens kapittel 2. Jeg har videre satt meg grundig inn i oppdrettsnæringen, og knyttet næringen til rettvise oversikt. Dette ble presentert i oppgavens kapittel 3. Teori i

tilknytning årsoppgjør og årsregnskap er hovedsakelig hentet fra lærebøker. Teorien knyttet til årsberetningen er hentet fra rskl §3-3a, lovforarbeider og standarden NRS 16 Årsberetning.

4.2.3 Forskningsdesign

Forskningsdesign utgjør rammeverket for innsamlingen og analysen av data og omfatter alt fra hva og hvem som skal undersøkes, til hvordan undersøkelsen skal gjennomføres (Johannesen et al, 2011). En forskers valg av forskningsdesign reflekterer prioritering mellom ulike dimensjoner av forskningsprosessen. Dimensjonene kan være hvorvidt man ønsker uttrykke kausale sammenhenger mellom variabler, studiens generaliserbarhet eller ønske om å forstå adferds i en gitt sosial sammenheng (Bryman & Bell, 2007).

Hair(2007) skiller mellom tre hovedretninger innen forskningsdesign: Utforskende, beskrivende og kausalt design. Utforskende design brukes når forskningsspørsmålet er vagt eller når det er lite teori tilgjengelig for å sette opp en hypotese. Beskrivende design brukes når man skal forsøke å beskrive en hendelse eller en praksis for å kartlegge det man forsker på. Kausalt design brukes for å se om en ting forårsaker en annen, ved at den ser om en kan forklare forholdet mellom ulike variabler.

Det blir i denne studien benyttet et beskrivende design, da det her skal bli gitt et svar på hva innholdet i årsberetningen bør være for selskaper i oppdrettsnæringen. Jacobsen et al(2011), beskriver slike metoder som deduktive, ettersom man her går fra ”teori til empiri”.

Det beskrives videre av tilhengere av denne fremgangsmåten at en først skape seg noen forventninger om hvordan virkeligheten ser ut, og dernest gå ut for å samle inn empiri for å se om forventningene stemmer overens med virkeligheten. Det er et slikt utgangspunkt som foreligger i denne studien, da det her først beskrives det en mener selskaper i oppdrettsnæringen bør redegjøre for i årsberetningen, for så å videre foreta undersøkelser for å se om resultatene styrker antagelsene om at faktorene er å anse som relevante.

4.3 Datainnsamling

I andre fase skal det velges hvilken metode som skal benyttes, hvordan respondentene blir valgt ut, og hvordan det skal gås frem for å samle inn data.

4.3.1 Valg av metode

Metode er den måten vi går frem for å samle inn empiri eller data om virkeligheten. Metode vil derfor være fremgangsmåten som en benytter for å kunne si noe om virkeligheten (Jacobsen, 2011). Johannesen et al (2011,) forklarer at:

”å bruke en metode, av det greske methodos, betyr å følge veien mot et mål”.

(Johannesen et al ,2011, s 22)

Når en står ovenfor valg av metode er det to tradisjonelle hovedkategorier å skille mellom: Kvalitativ og kvantitativ metodetilnærming. Forskjellen mellom disse to metodene er basert på den typen informasjon som skal brukes til å studere et fenomen (Blumberg et al, 2011). Kvalitative metoder er basert på kvalitativ informasjon, da ved ord, setninger og fortellinger. Kvantitative metoder er derimot basert på kvantitativ informasjon, ved informasjon i tall. (Blumberg et al, 2011). En kan også kombinere de ulike metodene for å oppnå en dypere forståelse ved hjelp av såkalt triangulering. Dette vil si at vi kontrollerer data og konklusjoner ved å kombinere ulike metoder, ulike intervjuere/observatører, ulike kontekster, ulike personer som registrerer og analyserer data (Golafshani, 2003).

Denne studien benytter seg av en kvalitativ tilnærming, som vil si at studien baserer seg på kvalitativ informasjon. Metoden gir en bedre forståelse av den sosiale verden gjennom undersøkelse av dens deltakere (Bryman, 2007). Det er dette som ønskes å gjøre i denne studien, og tilnærmingen anses derfor riktig. Denne tilnærmingen bør og brukes når en ønsker nyanserte beskrivelser av hvordan mennesker forstår og fortolker en situasjon, og/eller når vi har en uklar problemstilling (Jacobsen, 2011). I denne studien er utvalgene til undersøkelsene liten, og det er derfor hensiktsmessig å bruke en kvalitativ tilnærming for å kunne beskrive de ulike svarene til hver enkelt respondent. Metoden vil også gi anledning til å gå i dybden for å oppnå en helhetsforståelse på hvordan praksisen fra de selskaper som antas å være best i klassen er, samtidig som en vil få en forståelse på hva sentrale brukere av årsberetningen ønsker av informasjon.

4.3.2 Utvalg og innsamling av sekundærdata

I henhold til Jacobsen (2011), vil sekundærdata foreligge når en baserer seg på opplysninger som er samlet inn av andre. Dette vil si at dataene ofte er samlet inn til et annet formål enn det den problemstillingen en selv ønsker å belyse. Bruk av sekundærdata er vanlig for å styrke

opp under forskningens resultater og vil for mange undersøkelser være tid og kostnadsbesparende å bruke. Sekundærdata spiller en stor rolle i kvalitativ forskning og blir ofte brukt som utgangspunkt for innsamling av primærdata, eller sammen med primærdata (Blumberg et. al, 2011).

For å svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene, vil det bli tatt utgangspunkt i årsberetningene for de seks selskapene i oppdrettsnæringen som er notert på børs pr 15.08.13. Børsnoterte selskaper antas her å være beste praksis fordi selskapene har mange store interessenter som gir ytterligere behov for å avgi informasjon. Dette støttes med sitat hentet fra Huneide:

*” De færreste foretak, **antakelig** med unntak av de fleste børsnoterte foretak og enkelte andre oppfyller kravene i regnskapsstandarden hvis en inkluderer de punktene der regnskapsstandarden bruker ”bør”. Dette gjelder spesielt punktene om en ”rettvise oversikt over utviklingen og resultatet av den regnskapspliktiges virksomhet og av dens stilling” og ”redegjørelse som gir grunnlag for å vurdere den fremtidige utviklingen”. Mange foretak gir begrenset informasjon ut over de konkrete kravene i regnskapsloven.”*

(Huneide, 2012, s. 687)

Det blir her foretatt en dokumentanalyse, for å kartlegge i hvilken grad disse selskapene redegjør for de faktorer som ble knyttet til rettvise oversikt i oppgavens kapittel 3. Det blir sett på årsberetninger for to år, henholdsvis 2011 og 2012. Dette for å se om det er stor forandring i redegjørelsene til selskapene de forskjellige år. Årsberetningene blir samlet inn gjennom årsrapportene til selskapene, som er tilgjengelig fra deres nettsider.

Det blir her sett på en hel populasjon, ettersom det blir sett på alle selskaper som er notert på børs. Med populasjon menes her alle de undersøkelsesenheterne vi ønsker å uttale oss om (Jacobsen, 2011). Ved å bruke en hel populasjon får en mulighet til å kunne generalisere hva hele populasjonen avgir av informasjon.

4.3.3 Utvalg og innsamling av primærdata

Med primærdata menes ifølge Jacobsen(2011), data som er samlet inn av forskeren selv med det formål å belyse en spesiell problemstilling. Innsamling av primærdata er ofte tid og ressurskrevende. Det var i denne studien viktig å innhente primærdata, for å kunne beskrive

hva brukere av årsberetningen mente var viktige forhold å redegjøre for. Ettersom hensikten med årsberetningen er å gi brukerne relevant informasjon utover det som fremkommer av regnskapet, er det derfor viktig å få innsikt i hva brukerne ønsker informasjon om.

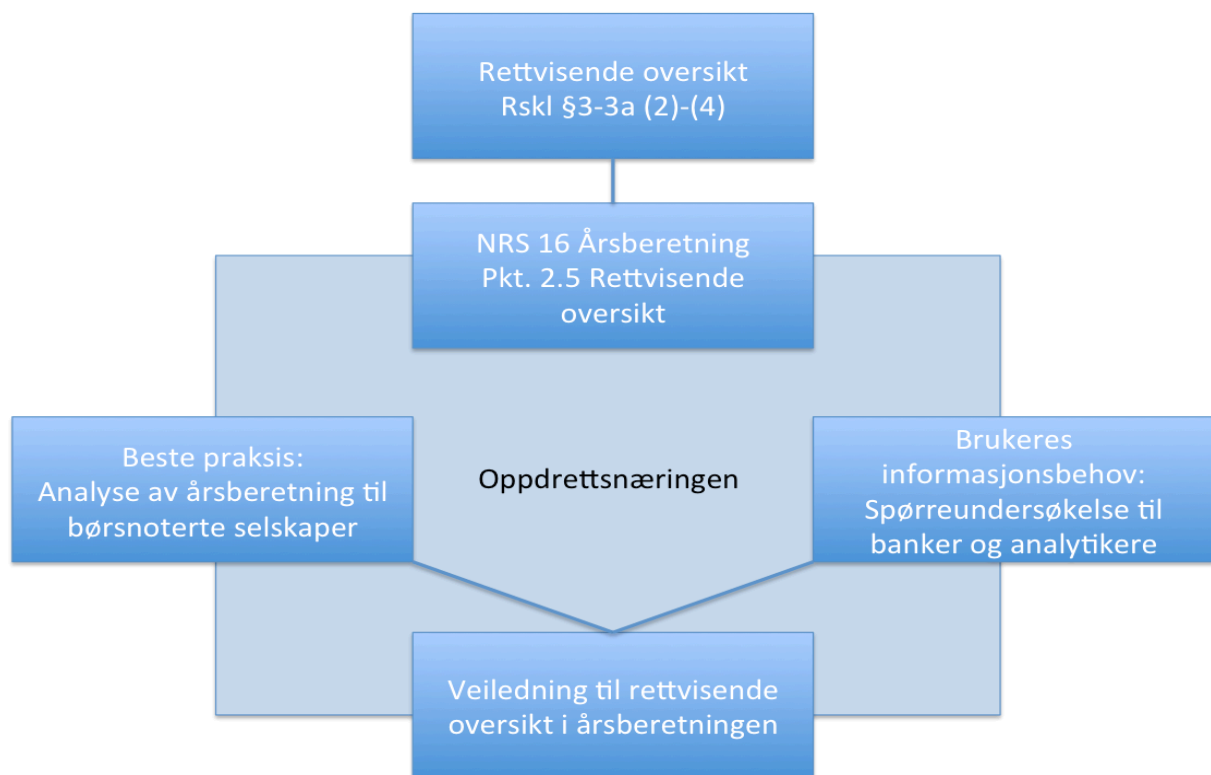
Primærdataene ble i denne studien innsamlet ved å benytte en spørreundersøkelse som ble besvart av brukere av årsberetningen, her banker og analytikere. Utvalget for spørreundersøkelsen ble et strategisk utvalg, ettersom det var ønskelig med tilbakemeldinger fra sentrale brukere av årsberetningen for å kunne finne tendenser på hva brukere anser som sentral informasjon som burde redegjøres for. Det var her viktig å måle nyansene i respondentenes svar. Det var ikke bare ønskelig å se om respondentene svarte likt, men også kunne si noe om hvor forskjellig de var. Det ble derfor utformet rangordnede svaralternativer. Rangordnede spørsmål vil alltid forholde seg til ytterpunkter på en skala, da personer er enten for eller imot noe. I slike spørsmål antas det at det finnes et midtpunkt, med et like stort avvik på begge sider, både den positive og negative (Jacobsen, 2011). Det ble i spørreundersøkelsen gitt faste svaralternativer, samtidig som det også ble gitt en åpen kategori på slutten, der respondentene kunne gi kommentarer, dersom de følte at kategoriene ovenfor ikke passet. Samtidig ble det gitt mulighet for å foreslå andre faktorer som de anså som viktige. Dette ble gjort for å kunne fange opp hver enkelt respondents meninger.

For å kunne kartlegge denne informasjonen, var det nødvendig å komme i kontakt med personer som kjente næringen godt. Det ble derfor startet med å komme i kontakt med banker i Tromsø, for så og videre kunne komme i kontakt med kundebehandlere i bedriftsmarkedet for oppdrettsselskap. For å komme i kontakt med analytikere ble det først kontaktet de største bankenes markeds avdelinger, og ringt til selskaper som driver med analyse av laksemarkedet. Det ble oppnådd kontakt med flere aktuelle personer, som fikk tilsendt spørreskjemaet på e-post. I dette spørreskjemaet ble respondentene bedt om å vurdere faktorer som ble foreslått, ved å svare på om de var av interesse eller ikke (vedlegg 1).

4.4 Analyse av data

I tredje fase skal det foretas en analyse av årsberetningene og en bearbeiding av spørreskjemaene opp mot det teoretiske rammeverket som er blitt presentert i oppgaven. Resultatene skal analyseres og tolkes. Utfordringen i kvalitative forskningsmetoder er å redusere informasjonsmengden, identifisere mønstre og formidle innholdet (Johannessen et.

al, 2011). Nedenfor gis det en illustrasjon over fremgangsmåten som skal benyttes for å komme frem til svaret på problemstillingen.

Figur 5: Illustrasjon av fremgangsmåte for analyse av data

Som figur 5 viser, vil analysen foretas med utgangspunkt i rskl §3-3a (2)-(4) og NRS 16 Årsberetning, krav til rettvisende oversikt. Her foreligger minimumskravet til hva selskapers årsberetninger skal inneholde. Noen krav fremkommer direkte av standarden, mens andre vil variere ut i fra hvilken næring selskapene er i. Det ble i oppgavens kapittel 3 identifisert hovedfaktorer for oppdrettsnæringen som knyttes til rskl §3-3a, krav til rettvisende oversikt. For å svare på problemstillingen om hva innholdet til årsberetningen for selskaper i oppdrettsnæringene burde inneholde, undersøkes det om disse faktorene er redegjort for i årsberetningen til de som antas å være best i klassen. Hvis selskapene har redegjort for faktorene, styrker dette antagelsen om at faktorene er relevante å redegjøre for. Samtidig blir det også foretatt en spørreundersøkelse av brukerne av årsberetningene, hvor brukerne vurderer om faktorene er viktige å redegjøre for. På bakgrunn av svarene som fremkommer fra undersøkelsene, vil problemstillingen bli besvart, og det vil bli utarbeidet en veiledning til hva selskapene i oppdrettsnæringen burde redegjøre for i sine årsberetninger.

4.4.1 Datareduksjon

For å kunne analysere innholdet i årsberetningene til de børsnoterte selskaper, må det utarbeides en vurderingsskala. Vurderingsskalaen blir laget med å ta utgangspunkt i de faktorer som ble presentert i oppgavens kapittel 3. Ved å benytte vurderingsskalaen ved gjennomgangen av årsberetningen, kan en ved hjelp av forhåndsbestemte kriterier avgjøre om selskapene har redegjort for faktorene. En slik vurdering må være mest mulig objektiv, slik at alle årsberetninger med lik grad opplysning i tilknytning til hvert forhold får samme poeng. Ved en subjektiv vurdering kan andre assosiasjoner enn hovedpoenget inngå i vurderingsprosessen (Jacobsen, 2011). For å begrense mulighet for subjektivitet må alle opplysninger vurderes nøye etter forhåndsbestemte kriterier.

For å kunne kartlegge hva brukerne anser som mest viktig å redegjøre for i årsberetningen, vil hvert av svaralternativene få en verdi fra 1 til 4. Dette gjør at presentasjonen av resultatene fra spørreundersøkelsen fremkommer mer oversiktlig.

4.4.2 Utarbeidelse av vurderingsskala til gjennomgang av årsberetninger

Ved utarbeidelse av årsberetning må det skilles mellom informasjon som er gjengivelse av årsregnskapet, og informasjon som er utfyllelse av årsregnskapet. Det er det sistnevnte som er av interesse å redegjøre for i årsberetningen. Når det blir foretatt en vurdering av årsberetningene blir det brukt en skala fra 0-1. Det blir gitt 0,5 poeng til årsberetninger hvor faktoren bare anses delvis redegjort for.

Vurderingsskala til forskningsspørsmål 1: Hvilke faktorer bør selskapene redegjøre for i analysen av selskapets resultat og stilling, for at brukerne skal kunne forstå virksomhetens utvikling?

For å svare på forskningsspørsmål 1 ble det utarbeidet følgende vurderingsskala som skal benyttes ved gjennomgangen av årsberetningene.

Resultatregnskap
Salgspris 0= Ikke kommentert 0,5 = Det nevnes kort at det har vært en økning/reduksjon i salgspris 1= Redegjørelse for i hvilken grad det har påvirket selskapets resultat at det har vært en økning/reduksjon i salgspris.
Salgsvolum 0= Ikke kommentert 0,5 = Overfladisk beskrivelse av om det er solgt mer/mindre det siste år

1= Beskrivelse av utviklingen av oppnådd salgsvolum(kg) de siste år.
Førfaktor 0= Ikke kommentert 0,5 = Kort kommentar om positiv/negativ utvikling på førfaktoren. 1 = Beskrivelse av førkostnader og oppgitt førfaktor
Driftskostnad pr kg 0= Ikke kommentert 1= Oppgitt driftskostnad pr.kg
Driftsres.pr.kg 0= Ikke kommentert 1= Oppgitt resultat pr.kg
Beholdningsendring 0= Ikke kommentert 0,5 = Kort kommentar om endring i beholdningen 1= Oppgitt beholdning pr.1.1 og 31.12 og årsaker til endringen
Temperatur 0=Ikke kommentert 1= Beskrivelse av endring av temperaturforhold som gitt negativ/positiv påvirkning av selskapets resultat.
Forurensning 0=Ikke kommentert 1= Beskrivelse av forurensning som har hatt negativ påvirkning på selskapets resultat.
Svinn og miljøfaktorer
Sykdom 0 = Ikke kommentert 0,5 = Kort nevnt om tilfeller av sykdom 1 = Beskrivelse av tilfeller med sykdom, og kostnader det har gitt. Eventuelt oppgitt at det ikke er forekommet slike tilfeller.
Rømming 0= Ikke kommentert 0,5= Kort beskrivelse om det har forekommet rømming 1 = Beskrivelse av antall tilfeller med rømming og medførte tap. Eller en redegjørelse for at det ikke har vært noen tilfeller
Lus 0 = Ikke kommentert 0,5 = Kort beskrivelse av om det er forekommet lus. 1 = Beskrivelse av antall tilfeller med høye luseutbrudd, og kostnader det har gitt. Eller beskrivelse av lave nivå.
Havari 0= Ikke kommentert 0,5= Kort beskrivelse om det har forekommet havari 1 = Beskrivelse av svinn og kostnader i forbindelse med havari som følge av ekstremvær o.l siste år Eller en redegjørelse for at det ikke er forekommet noen tilfeller.
Balanse
Egenkapital 0= Ikke kommentert 0,5= Oppgitt egenkapital i prosent 1= Oppgitt endring i egenkapital i tall og prosent og hovedårsakene til endring
Finansiering av fiskebeholdning 0 = Ikke kommentert 0,5 = Kort kommentar knyttet til finansiering av fiskebeholdning 1= Redegjort for hvordan kapital som i hovedsak finansierer fiskebeholdningen.
Kontantstrøm

<p><u>Ending i kontantstrøm</u> 0 = Ikke kommentert 1 = Beskrivelse av årsak til avvik mellom kontantstrøm fra driften og driftsresultat.</p>
<p><u>Kassakreditt</u> 0= Ikke kommentert 1= Oppgitt ubenyttet kassekreditt pr. 31.12</p>

Tabell 2: Vurderingsskala for forskningsspørsmål 1

Forskningsspørsmål 2: Hvilke faktorer bør selskapene opplyse om for at brukerne skal kunne få en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer som selskapet står ovenfor?

For å svare på forskningsspørsmål 2 ble det utarbeidet følgende vurderingsskala som skal benyttes ved gjennomgangen av årsberetningene:

<p><u>Risiko og usikkerhetsfaktorer</u></p>
<p><u>Sikring mot lus</u> 0= Ikke kommentert 1= Beskrivelse av sikring mot lus</p>
<p><u>Rømning</u> 0= Ikke kommentert 1= Beskrivelse av tiltak for å forhindre rømninger</p>
<p><u>Forebygging sykdomsutbrudd</u> 0= Ikke kommentert 1= Risikovurdering og tiltak mot sykdomsutbrudd</p>
<p><u>Sikring av pris</u> 0= Ikke kommentert 1= Beskrivelse av sikring mot fremtidig salgspris</p>
<p><u>Biomasse i merd</u> 0= Ikke kommentert 1= Redegjørelse for beholdningen i forhold til myndighetenes tillatte biomasse i merdene</p>
<p><u>Sikring av anlegg</u> 0= Ikke kommentert 1= Vurdering av standard/kvalitet av anleggene med hensyn på havari/rømning</p>
<p><u>Forurensning</u> 0= Ikke kommentert 1= Vurdering av risiko for parasitter og alger</p>
<p><u>Temperatur</u> 0= Ikke kommentert 1= Beskrivelse av risiko knyttet til temperaturforhold</p>

Tabell 3: Vurderingsskala for forskningsspørsmål 2

4.4.3 Vurdering av resultater fra spørreundersøkelse

Spørreskjemaet er utarbeidet ved rangordnede svar (ordinalt målenivå). For å kunne presentere resultatet fra spørreundersøkelsen til forskningsspørsmålene, ble svaralternativene i spørreundersøkelsen gitt en verdi. Det er verdien som presenteres som svar til hver enkelt bruker i presentasjonen av de resultatene som fremkom.

Svaralternativ	Verdi
Ikke av interesse i det hele tatt	1
Av mindre interesse	2
Av interesse om forholdet er vesentlig	3
Stor interesse. Bør alltid være med	4

Tabell 4: Svaralternativ i spørreundersøkelsen

Fra svaralternativene er et av alternativene at en faktor kan være av interesse om forholdet er vesentlig. Med vesentlig menes her at faktorene gir en stor betydning på selskapets resultat. Huneide(2012) forklarer at en unnløstelse eller feil er *vesentlig* hvis den vil kunne påvirke brukernes beslutninger. Det er i praksis svært vanskelig å fastsette tall grenser for hvor grensen skal settes. Hvis faktorer her anses uvesentlige, vil dette tilsi at de ikke har noen betydning for det helhetsbildet utover det som fremkommer av regnskapet.

4.4.4 Kvalitetssikring

Gjennomføring av denne studien blir utført med både sekundærdata og primærdata som blir triangulert. Ved å triangulere resultater blir det gitt dypere innsikt i det en undersøker, enn ved og bare benytte en av metodene. Spørsmålene til spørreundersøkelsen ble gjennomgått sammen med veileder, for å øke og sikre kvaliteten på disse spørsmålene. Ettersom selskapene fikk god tid til å svare, ville dette hjelpe til å øke kvaliteten på besvarelsene da svarene ikke ble gitt under tidspress.

4.5 Rapportering

Etter at analysen av årsberetningene og spørreundersøkelsen er gjennomført, skal resultatene presenteres og oppsummeres. I presentasjonen av resultatene fra analysen av årsberetningene blir det presentert hvor mange selskaper som har redegjort for de identifiserte faktorer. Det blir gjort et skille i fremstillingen på hvilke selskaper som har gitt en fullstendig og delvis redegjørelse, henholdsvis med å skille mellom selskaper med 1 og 0,5 poeng. Det er valgt å ikke redegjøre for hvilken selskaper som har redegjort for faktorene, da hensikten her er å se på hvor mange selskaper som redegjør for faktorene, ikke kvaliteten på de enkelte årsberetninger. Resultatene fra spørreundersøkelsen gis ved å presentere hva hver enkelt bruker svarte, ved å gjøre om svarene til en verdi. I spørreundersøkelsen var det noen brukere som ønsket å være anonym, og det er derfor blitt tatt hensyn til det. Det blir videre foretatt en

analyse av resultatene som fremkom mot teorikapitlene. Til slutt fremkommer en konklusjon som blir presentert ved en veiledning til utarbeidelse av årsberetningen.

4.6 Evaluering av metoden

Alle forskningsmetoder har sterke og svake sider. Det er viktig at disse sidene blir identifisert, slik at de ikke i for stor grad påvirker kvaliteten på studien som er gjennomført. Det anbefales derfor at alle forskningsprosjekter gjennomfører en evaluering av kvaliteten på den forskningen som er gjennomført (Jacobsen, 2011). Innen kvantitativ forskning står kvalitetskravene reliabilitet og ulike validitetsformer sentralt (Johannesen et al, 2010), men stadig flere forskere mener også at de kan brukes i kvalitative studier. Det er disse kvalitetskravene som her blir vurdert i forhold til denne studien.

4.6.1 Reliabilitet

Reliabilitet redegjør for om funnene fra undersøkelsen som er blitt gjort er pålitelige. Vi skal kunne avdekke de samme resultater om undersøkelsen gjentas under identiske forhold (Blumberg et al, 2008). Målene må være konsistente, det vil si ingen tilfeldigheter i målingen (Neuman, 2009). Hvis de samme resultatene blir avdekket under gjennomføring av en identisk undersøkelse, sier vi at reliabiliteten er høy, og motsatt hvis den er lav. Reliabiliteten er opptatt av i hvilken grad en måling er fri for tilfeldig eller ustabile feil (Blumberg et al, 2008). De som undersøker, påvirkes av undersøkeren, samtidig som undersøkeren påvirkes av de relasjonene som oppstår i selve datainnsamlingsprosessen som kan gi slike feil (Jacobsen, 2011).

Det vil være mulig for andre å kunne gjennomgå årsberetningene til selskapene som er notert på børs. Dette øker reliabiliteten. Samtidig er gjennomgangen av selskapenes årsberetninger påvirket av noen subjektive vurderinger. Det gjør at årsberetningene kan ha blitt vurdert annerledes ved en annen vurdering som igjen gjør at reliabiliteten minker.

Det blir også benyttet primærdata i form av en spørreundersøkelse. Dette styrker reliabiliteten ved at det og blir tatt hensyn til om brukerne mener faktorene er viktige. Allikevel vil det ikke kunne være mulig å gjennomføre samme spørreundersøkelse med samme utvalg, da det her har blitt valgt å anonymisere respondentene i undersøkelsen. Dette minker reliabiliteten.

4.6.2 Validitet

Det kan sies at validitet er det viktigste kriteriet for måling(Bryman, 2007). Dalland(2012) definerer validitet på den måten at det som måles må ha en relevans og være gyldig for det problemet som skal undersøkes. Validitet kan deles inn i flere undergrupper. En av hoved delingene er å dele det inn i intern og ekstern validitet. Den interne validiteten handler om at instrumentet måler det forsker vil at det skal måle(Blumberg et al., 2011), og hvorvidt en beskrivelse av et fenomen er riktig (Jacobsen, 2011). Vi får da en begrepsmessig validitet når de operasjonelle begrepene faktisk måler de teoretiske begrepene vi ønsker å måle(Jacobsen, 2011). Ekstern validitet omhandler datas evne til å bli generalisert på tvers av personer, innstillinger og tid (Blumberg et al, 2011). I denne studien vil det være høy intern validitet, men lavere ekstern validitet. Høy intern reliabilitet fremkommer ved at det her blir grundig sett på innholdet i rettviseende oversikt for selskaper i oppdrettsnæringen. På bakgrunn av undersøkelsen får vi muligheten til å redegjøre for hva innholdet i årsberetningen bør være. Samtidig vil den eksterne validiteten minke, da det ikke vil være mulig å generalisere, ettersom utvalget til spørreundersøkelsen er begrenset.

4.7.3 Svakheter med metoden

Studien har blitt gjennomført med tidsbegrensninger, som har hatt betydning for det ferdige resultatet. Svakheter med gjennomgangen av årsberetningene ligger i at det er forskerens personlige vurderinger som blir lagt til grunn. Ved innsamlingen av spørreundersøkelsen er det og bare foretatt et begrenset utvalg da en ikke hadde mulighet til å vente på flere eventuelle svar. En konsekvens av dette er at det ikke er en usikkerhet om de samme resultatene ville fremkommet ved å gjøre en lignende undersøkelse på et større utvalg.

5. Presentasjon av empiriske resultater

Kapittelet presenter resultater fra undersøkelsene som har blitt foretatt fra henholdsvis produsentene og brukerne av årsberetningen. Her vil det under hvert av forskningsspørsmålene først bli presentert resultater fra analysen av årsberetningene, for så en presentasjon av resultater fra spørreundersøkelsen. Det blir sett på årsberetningene for to år, 2011 og 2012. Svarene fra spørreundersøkelsen blir presentert med svar fra 1-4, hvor 1 er faktorer som ikke anses som viktige, og 4 er faktorer som anses svært viktige.

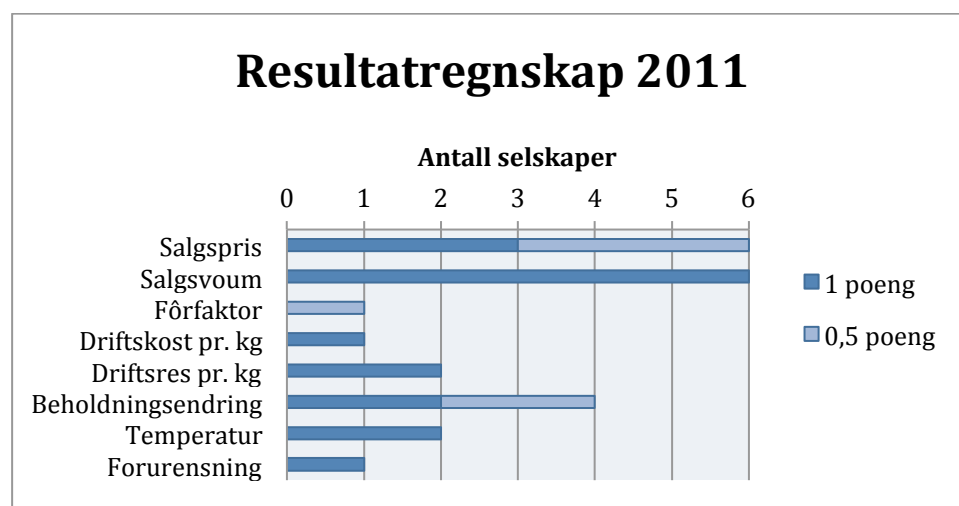
5.1 Hvilke faktorer bør selskapene redegjøre for i analysen av selskapets resultat og stilling, for at brukerne skal kunne forstå virksomhetens utvikling?

I oppgavens kapittel 3 ble de hovedfaktorer som antas å påvirke virksomhetens resultat og stilling i oppdrettsnæringen presentert. De er de som danner utgangspunkt for undersøkelsene.

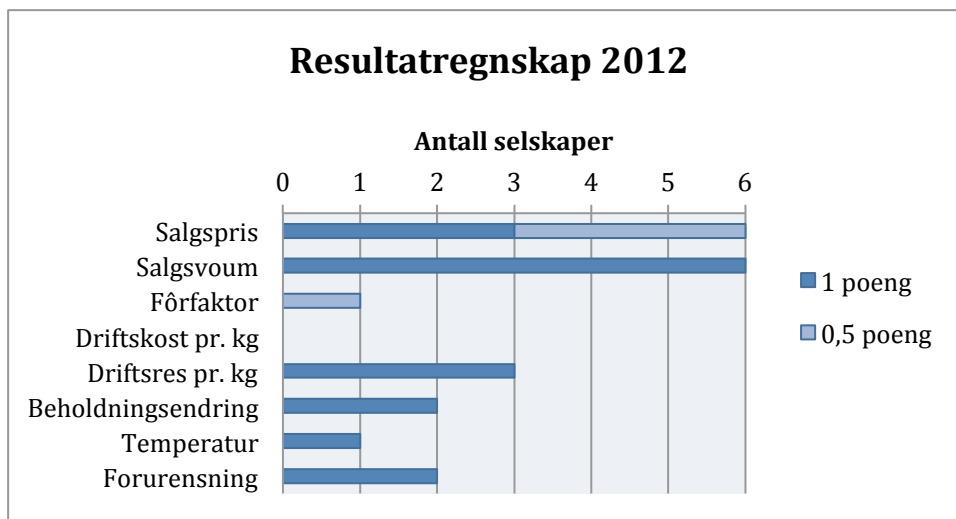
5.1.1 Resultatregnskapet

Etter NRS 16 Årsberetning pkt. 2.5 Rettvisende oversikt, skal det i tilknytning til resultatregnskapet primært skal fokuseres på den samlede virksomheten, og på de virksomhetsområder som vil være relevant å trekke frem for å forstå det samlede resultat. For oppdrettsnæringen ble det i oppgavens kapittel 3 identifisert åtte slike faktorer.

Resultat fra årsberetningene til børsnoterte selskaper

Figur 6: Antall selskaper i 2011 som redegjør for faktorene i tilknytning til resultatregnskapet

Figur 7: Antall selskaper i 2012 som redegjør for faktorene i tilknytning til resultatregnskapet

Som vi ser av figur 6 og 7, har alle selskapene redegjort for i hvilken grad resultatet er påvirket av endring i salgsprisen i 2011 og 2012. Allikevel er det ikke blitt gitt en fullstendig redegjørelse for denne utviklingen, ettersom tre selskaper i 2011 og 2012 får 0,5 poeng. Alle selskapene forklarer og utviklingen av oppnådd salgsvolum både i 2011 og 2012.

Fôrfaktor er det et selskap som delvis forklarer utviklingen på i 2011 og 2012. Det ene selskapet forklarer her kort en positiv utvikling, mens det andre selskapet kommenterer en negativ utvikling.

Det er to selskaper som oppgir driftsresultat pr.kg i 2011 og tre selskaper i 2012. Det er et selskap som oppgir driftskostnad pr.kg i 2011, men verken dette selskapet eller noen andre oppgir denne i 2012.

Det er fire selskaper i 2011 som forklarer om det har vært en oppbygging eller reduksjon av fiskebeholdningen, hvorav to med en delvis redegjørelse. De delvise forklaringene er en kommentar om at det har vært en økning av beholdningen, som har ført til kapitalbinding. I 2012 er det to selskaper som gir en fullstendig redegjørelse.

Faktorene temperatur og forurensning er forhold som det antas at selskapene bare redegjort for hvis det har forekommet tilfeller hvor disse har hatt påvirkning på resultatet. I 2011 er det to selskaper som gir en beskrivelse av endring i temperaturforhold som har hatt betydning på

selskapets resultat, og i 2012 er det et selskap. I 2011 er det motsatt et selskap som gir en beskrivelse av forurensning, og i 2012 er det to selskaper.

Resultat fra spørreundersøkelse

Resultatregnskap	Analytiker 1	Analytiker 2	Bank 1	Bank 2
Salgspris	4	4	4	3
Salgsvolum	4	4	4	3
Fôrfaktor	3	3	4	3
Driftskostnad pr.kg	4	4	4	3
Driftsresultat pr. kg	4	4	4	2
Beholdningsendring	3	4	4	2
Temperatur	3	3	3	2
Forurensning	2	2	3	2

Tabell 5: Svar fra brukerne av årsberetning i tilknytning resultatregnskapet

Her ser man de fleste brukerne mener utviklingen av salgspris og salgsvolum er viktige faktorer som er av stor interesse. En av bankene svarer at den vurderer disse faktorene som noe det bare skal redegjøres for, om det utgjør vesentlig betydning på selskapets resultat.

Fôrfaktor anses for en bank som en faktor som alltid burde oppgis, samtidig som de andre brukerne mener at dette bare skal oppgis hvis utviklingen er vesentlig.

Driftskostnad pr.kg og driftsresultat pr.kg fremkommer som viktige av tre brukere. En bank svarer i midlertidig her, at utviklingen i driftskostnad pr.kg bare burde oppgis om den gir vesentlig informasjon, og at utviklingen av driftsresultat pr.kg er av mindre interesse å oppgi.

Temperatur og forurensning er de faktorene her som blir ansett som minst interessant for brukerne. For brukerne skal endringer i temperaturforhold bare kommenteres om det har skjedd en endring som er vesentlig, og forurensning anses jevnt over som mindre viktig.

I spørreundersøkelsen fikk også respondentene mulighet til å kommentere de foreslåtte faktorer, og samtidig komme med forslag til andre de anså som viktig. Det er da en bank som kommenter at forholdene knyttet til faktoren beholdningsendring kommer frem i direkte i resultatregnskapet. En bank kommenterte også under flere av faktorene at dette er informasjon som banken mottar direkte fra kunden (se vedlegg 3).

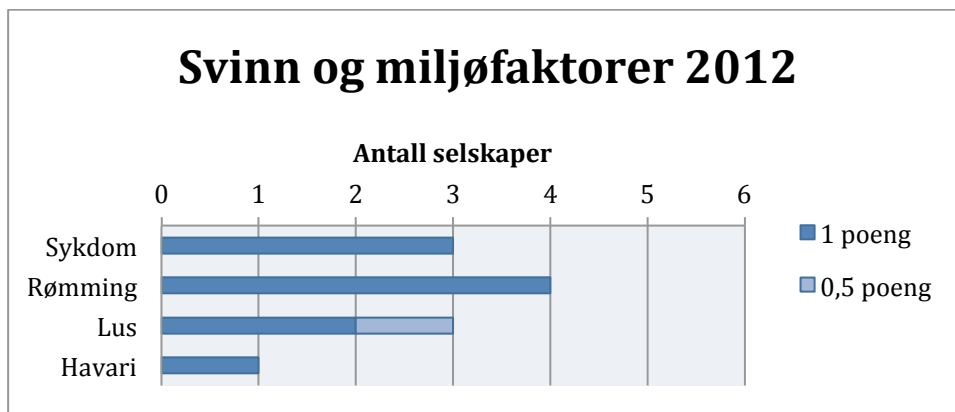
5.1.2 Svinn og miljøfaktorer

Svinn og miljøfaktorer er forhold som kan påvirke resultatregnskapet. De presenteres her alene, da de også kan gi skader på miljøet. Det gjør at de skal omtales på hvordan de har påvirket resultatregnskapet, og hvordan de har påvirket miljøet. Det ble i oppdrettsnæringen identifisert fire slike faktorer.

Resultat fra årsberetningene til børsnoterte selskaper

Figur 8: Antall selskaper i 2011 som redegjør for faktorene i tilknytning til svinn og miljø

Figur 9: Antall selskaper i 2012 som redegjør for faktorene i tilknytning til svinn og miljø

I figur 8 og 9 ser vi at tre selskaper i 2011 og 2012 gir beskrivelser av tilfeller med sykdomsutbrudd og kostnader i forbindelse med dette. Det er fire selskaper i 2011 og 2012 som redegjør for antall tilfeller med rømming. Noen av selskapene som her får 1 poeng har ikke hatt noen tilfeller av rømming, men gir allikevel informasjon om at det *ikke* har forekommet.

Det er tre selskaper som i 2011 og 2012 gir en beskrivelse om forekomst av lus og behandlingkostnader i forbindelse med dette. Av de tre selskapene i 2011, er det to selskaper

som har gitt en delvis forklaring, og i 2012 er det et selskap som gir en delvis forklaring. En delvis forklaring er her en kort redegjørelse om at det har vært gjennomført få behandlinger på forekomst av lus.

Havari er det redegjort for i minst grad, da et selskap beskriver tilfeller med dette i 2011 og 2012.

Resultat fra spørreundersøkelse

Svinn og miljøfaktorer	Analytiker 1	Analytiker 2	Bank 1	Bank 2
Sykdom	3	4	3	2
Rømming	3	4	3	4
Lus	3	4	3	2
Havari	3	4	3	2

Tabell 6: Svar fra brukerne av årsberetning i tilknytning svinn og miljøfaktorer

Som tabell 6 ovenfor viser, avgir brukerne her ulike svar. En redegjørelse for tilfeller av rømming har to brukere svart at alltid burde forklares, samtidig som de andre to mener dette bare skal redegjøres for hvis det gir vesentlig informasjon.

Tilfeller og kostnader i forbindelse med sykdom, lus og havari får samme svar fra de ulike brukerne. Disse forholdene blir for to brukere ansett som viktig bare omstendighetene rundt faktorene er vesentlig. En analytiker mener allikevel at dette alltid burde fremkomme, og en bank mener dette er mindre interessant.

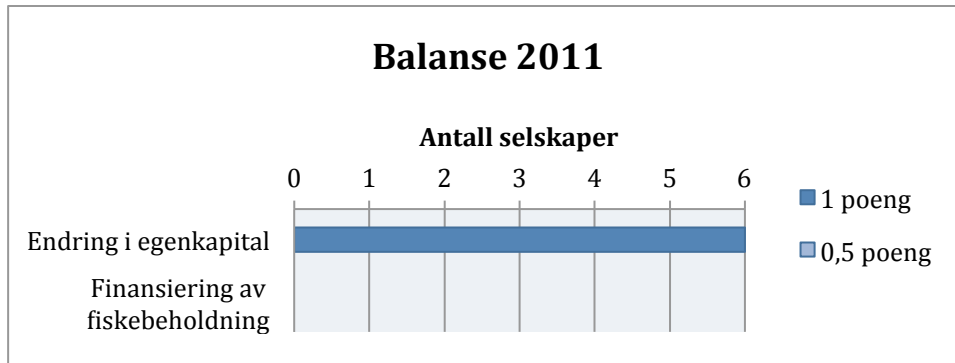
Det blir i spørreundersøkelsen også gitt noen kommentarer under disse faktorene. Her kommenter en bank at det er alvorlighetsgraden som avgjør viktigheten ved tilfeller av lus. Samtidig kommenter samme bank, under forslag til eventuelle andre faktorer, at banken mottar den nødvendige informasjon de trenger direkte fra kunden. Videre skriver samme bank at noe av informasjonen vil ikke være ønskelig offentliggjort fra selskapene.

5.1.3 Balanse

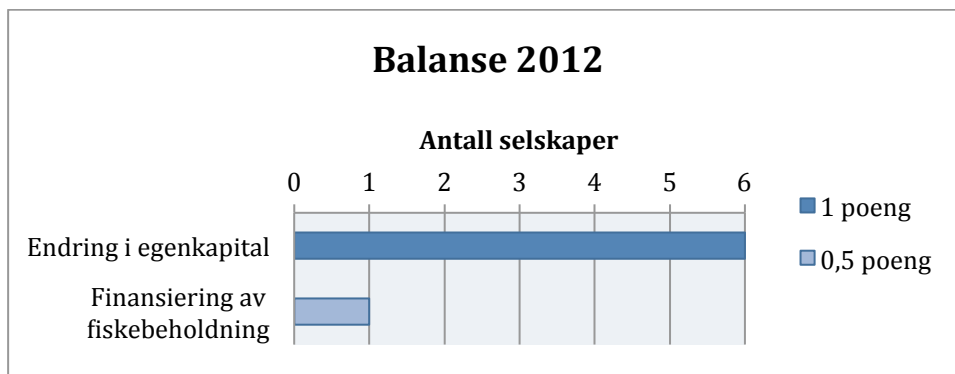
I henhold til NRS 16 Årsberetning punkt 2.5, skal oversikten over foretakets stilling konsentreres om forhold som er av betydning for foretaket som helhet. Formen skal være vurderende og med bruk av tallmateriale i den utstrekning dette letter forståelsen. I

oppdrettsnæringen ble det tidligere i oppgaven valgt ut to faktorer som kan knyttes direkte til næringen her.

Resultat fra årsberetningene til børsnoterte selskaper

Figur 10: Antall selskaper i 2011 som har redegjør for faktorene i tilknytning til balansen

Figur 11: Antall selskaper i 2012 som har redegjør for faktorene i tilknytning til balansen

Fra figur 10 og 11, ser man her at alle selskapene i 2011 og 2012 oppgir hovedårsakene til endringene i egenkapitalen, med også å oppgi endringen i prosent.

Redegjørelse for hvordan fiskebeholdningen er finansiert, er det bare et selskap som delvis beskriver for i 2011. Dette ved at det her forklares at en økning i av gjelden skyldes en oppbygging av biomasse.

Resultat fra spørreundersøkelse

Balanse	Analytiker 1	Analytiker 2	Bank 1	Bank 2
Egenkapital	4	4	1	1
Finansiering av fiskebeholdning	4	4	1	1

Tabell 7: Svar fra brukerne av årsberetning i tilknytning balanse

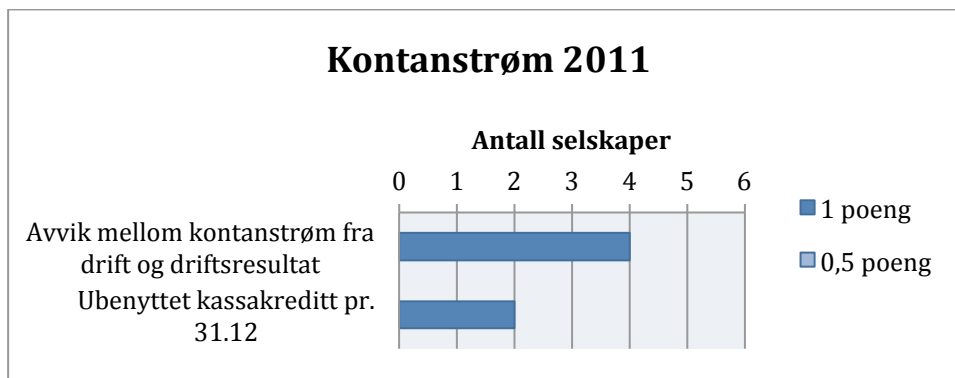
I tabell 7 ser vi at analytikerne mener faktorene er viktige, som selskapene alltid burde redegjøre for i sine årsberetninger. Bankene mener derimot at disse faktorene er uinteressante.

Fra kommentarene til spørreundersøkelsen er det en bank som mener at både egenkapital og finansieringen av fiskebeholdningen normalt kan leses direkte av balansen. En analytiker kommenter under spørsmålet om eventuelle andre faktorer, at egenkapital, rentebærende gjeld, både kortsiktig og langsiktig av er av interesse. Dette gjelder også verdien av lisensene, anlegg og utstyr, og kundefordringer. Leverandørgjeld anses og av interesse (vedlegg 3)

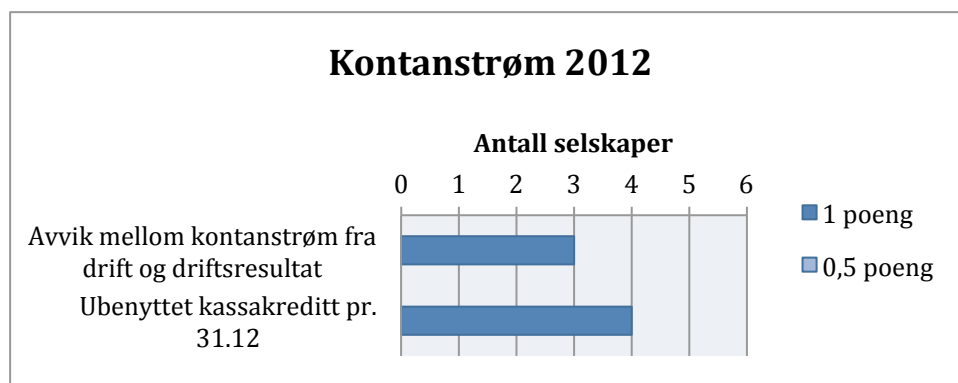
5.1.4 Kontantstrøm

I henhold til NRS 16 Årsberetning pkt. 2.5, skal kontantstrømmen kommenteres dersom ikke virksomhetens art medfører at tilsvarende informasjon gis gjennom øvrige deler av årsberetningen. Det beskrives videre at dersom det er vesentlig avvik mellom driftsresultat og kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter skal det redegjøres for dette. I oppdrettsnæringen ble det tidligere i oppgaven presentert to faktorer som knyttes til kontantstrøm.

Resultat fra årsberetningene til børsnoterte selskaper

Figur 12: Antall selskaper i 2011 som redegjør for faktorene i tilknytning til kontantstrøm

Figur 13: Antall selskaper i 2012 som har redegjør for faktorene i tilknytning til kontantstrøm

Fra figur 12 og 13 ser man at det i 2011 er fire selskaper som forklarer årsaker til vesentlige avvik fra driftsresultatet og kontantstrømmen fra driften. I 2012 er det tre selskaper som gir en slik redegjørelse. Det forventes her at selskapene bare gir en slik beskrivelse hvis det foreligger vesentlige avvik. To av selskapene som ikke gir en slik beskrivelse i 2012, har ikke store avvik mellom kontantstrømmen fra drift og driftsresultatet. Dette gjør at det ikke foreligger noen årsak til å kommentere dette nærmere.

Det var to selskaper som oppgav ubenyttet kassakreditt pr. 31.12 i 2011, mens det i 2012 øker til en redegjørelse fra fire selskaper.

Resultat fra spørreundersøkelse

Kontantstrøm	Analytiker 1	Analytiker 2	Bank 1	Bank 2
Avvik mellom kontantstrøm fra drift og driftsresultat	4	4	4	2
Ubenyttet kassakreditt	2	4	4	2

Tabell 8: Svar fra brukerne av årsberetning i tilknytning kontantstrøm

I tabell 8 ovenfor, ser vi at de fleste brukerne mener det er viktig at selskapene forklarer hva som er årsakene til avvikene som kan foreligge. Allikevel mener her den ene banken at dette er mindre interessant.

Det er to brukere som anser det viktig å få vite om selskapets ubenyttete trekkmuligheter på kassakreditten, samtidig som de andre brukerne anser dette som mindre viktig.

Fra kommentarene til spørreundersøkelsen er det en analytiker som gir forslag til andre faktorer som er viktig å se på i forbindelse med kontantstrømmen. Her blir det kommentert at man i kontantstrømmen, gjerne ser på oppbygging av arbeidskapital, investeringer i anlegg og utstyr og endringer i rentebærende gjeld.

5.2 Hvilke faktorer bør selskapene opplyse om for at brukerne skal kunne få en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer som selskapet står ovenfor?

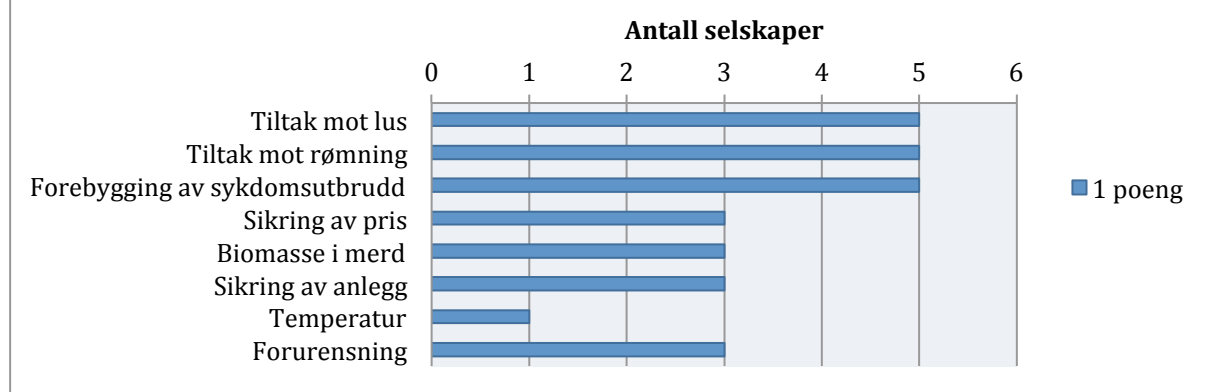
Kravet til å gi en beskrivelse av de mest sentrale risiko og usikkerhetsfaktorer, fremkommer direkte fra rskl §3-3a (2). Der forklares det, at for at årsberetningen skal inneholde en rettvise oversikt, må det foreligge en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerheter som selskapet står ovenfor. I oppgavens kapittel 3 ble det identifisert åtte risiko og usikkerhetsfaktorer som påvirker virksomheter i oppdrettsnæringen, og som videre danner utgangspunktet for undersøkelsene.

Resultat fra årsberetningene til børsnoterte selskaper

Figur 14: Antall selskaper i 2011 som redegjør for, og vurderer tiltak mot risiko og usikkerhetsfaktorer

Risiko og usikkerhetsfaktorer 2012

Figur 15: Antall selskaper i 2012 som redegjør for, og vurderer tiltak mot risiko og usikkerhetsfaktorer

I figur 14 og 15 ser vi at fem selskaper i 2011 og 2012 identifiserer og vurderer tiltak mot henholdsvis lus, rømming og sykdomsutbrudd. Det er videre tre selskaper som i 2011 og 2012 beskriver hvordan selskapene sikrer seg mot pris, gir en redegjørelse for risiko for overstigning av maksimalt tillatt biomasse, redegjør for sikring av anlegg og vurderer risikoen for forurensning.

Selskapene her anser temperatur som den faktoren som det er knyttet minst risiko til, da det i 2011 er to selskaper som forklarer at de anser temperatur som en risikofaktor. I 2012 er det redusert til en redegjørelse fra bare et selskap.

Resultat fra spørreundersøkelse

Risiko og usikkerhetsfaktorer	Analytiker 1	Analytiker 2	Bank 1	Bank 2
Tiltak mot lus	3	4	4	1
Tiltak mot rømming	3	4	4	3
Forebygging av sykdomsutbrudd	3	4	4	2
Sikring av pris	4	4	4	1
Biomasse i merd	4	4	4	2
Sikring av anlegg	3	4	4	2
Temperatur	3	3	2	2
Forurensning	3	4	3	2

Tabell 9: Svar fra brukerne av årsberetning i tilknytning risiko og usikkerhetsfaktorer

I tabell 9 ovenfor ser vi at det er variasjon i svarene til hva brukerne her anser som de største risiko og usikkerhetsfaktorene. Tiltak mot lus og forebygging av sykdomsutbrudd er vurdert som viktige av en bank og en analytiker. Dette mener videre den andre analytikeren at bare skal forklares nærmere om dette er en vesentlig risikofaktor for selskapet. Den siste banken anser de to som uviktige.

Tiltak mot rømming blir her ansett som den største risikofaktoren hos brukerne, da to brukere mener den alltid skal redegjøres for, og de øvrige svarer at selskapene skal forklare denne nærmere om det er å anse som en vesentlig risikofaktor for selskapet.

Sikring av pris, biomasse i merd og sikring av anlegg blir her ansett som store risikofaktorer av 3 brukere som mener at det her må forklares hvilke tiltak selskapene har iverksatt. En bank mener i midlertidig at faktorene ikke er relevante å redegjøre for.

Temperatur anses her som den minste risikofaktoren, da to banker anser den som mindre viktig og to analytikere mener den bare er viktig om det utgjør en vesentlig risikofaktor for selskapet.

Det er bare en bruker som mener forurensning ville være å anse som en risikofaktor som det alltid burde redegjøres for tiltak mot. To andre brukere mener denne bare skal forklares nærmere hvis selskapet selv vurderer seg til å stå ovenfor et slikt risikoforhold. Den siste brukeren anser denne risikofaktoren som uviktig.

6 Analyse og konklusjon

Kapittelet vil diskutere de resultater som fremkom i kapittel 5, sammen med en diskusjon opp mot det teoretiske rammeverket som ble presentert i oppgavens kapittel 2 og 3.

Diskusjonen gir en konklusjon på forskningsspørsmålene. Konklusjonen på den overordnede problemstillingen, blir presentert som en veiledning til selskapene i oppdrettsnæringen.

Veiledningen skal dekke lovens krav til rettvise oversikt i årsberetningen for selskapene i oppdrettsnæringen.

6.1 Hvilke faktorer bør selskapene redegjøre for i analysen av selskapets resultat og stilling, for at brukerne skal kunne forstå virksomhetens utvikling?

I henhold til rskl §3-3a (2), skal årsberetningen minst inneholde en rettvise oversikt over virksomhetens resultat og stilling. Av standard NRS 16 Årsberetning pkt. 2.5 Rettvise oversikt, foreligger det en nærmere forklaring på hva som følger av dette lovkravet.

Standard NRS 16 Årsberetning, beskriver hva alle selskaper må avgi av informasjon for å oppfylle lovens krav til rettvise oversikt. Eksempelvis må alle selskaper redegjøre for om det har vært endringer i markedsforhold, blitt satset på nye produkter, eller forekommet hendelser etter balansedato som er av betydning for selskapets utvikling. Kravet til å gi en rettvise oversikt forutsetter at det gis opplysninger som er av betydning for at regnskapsbrukerne skal kunne bedømme selskapets resultat og stilling. Dette innebærer videre at de hovedfaktorene som påvirker virksomheten, må identifiseres og forklares. Det gjelder særlig de faktorer som fører til svingninger i resultatet. Disse hovedfaktorene vil variere etter hvilken bransje selskapene er i, og det er selskapene selv som må forklare hvilke faktorer som har påvirket deres virksomhet. Det for at brukerne skal få en forståelse for hva foreligger bal selskapets utvikling.

I denne oppgaven ble det sett nærmere på hvilke faktorer som kan føre til svingninger i resultatet for selskaper i oppdrettsnæringen. I kapittel 3 ble det identifisert hovedfaktorer for denne næringen til å forklare utviklingen i henholdsvis resultatregnskap, balanse og kontantstrøm. På bakgrunn av dette kapittelet, ble det gjennomgått årsberetninger til de selskaper i oppdrettsnæringen som er notert på børs. Det for å se om faktorene blir brukt til å

forklare utviklingen av resultatet og den finansielle stillingen til selskapene. Hvis faktorene var redegjort for, ville dette styrke antagelsen om at faktorene er relevante. Det ble og foretatt en spørreundersøkelse der brukere av årsberetning svarte på om disse faktorene var å anse som viktige for dem å få redegjort for. Dette fordi årsberetningen er ment for å gi *brukerne* relevant informasjon utover det som følger av årsregnskapet. For å kunne konkludere med om faktorene burde redegjøres for i årsberetningen til selskaper i oppdrettsnæringen, er det derfor viktig å vite om brukerne anser dem av interesse eller ikke.

Selv om det var varierende praksis fra 2011 til 2012, ble faktorene brukt til å forklare resultat og stilling i de børsnoterte selskapers årsberetninger. Det viste seg samtidig at de faktorer som det var redegjort for av flest selskaper, hovedsakelig også ble ansett som viktige for brukerne.

6.1.1 Resultatregnskap

I oppgavens kapittel 3, ble salgpris, salgsvolum, fôrfaktor, driftskostnad pr.kg, resultat pr.kg, beholdningsendring, forurensning og temperaturforandringer identifisert som de hovedfaktorer som selskapene i oppdrettsnæringen burde redegjøre for i årsberetningen, for å forklare endringene knyttet til resultatregnskapet.

Salgspris har historisk sett vært utsatt for store svingninger (figur 3). Prisopptakelse er for selskapene i oppdrettsnæringen en stor driver for lønnsomhet. En reduksjon i salgsprisen kan føre til svekket lønnsomhet for selskapene, og det anses derfor viktig at selskapene redegjør for hvilken pris de har oppnådd og hvordan utviklingen på salgsprisen har påvirket selskapets resultat. Salgsvolumet kan tilsvarende også variere stort fra et år til neste. Det har gjerne sammenheng med endringer i salgsprisen, og selskaper ønsker å selge mest mulig når prisen er høy. Hvordan utviklingen av salgsvolumet har vært, bør derfor kommenteres. Her bør også hovedårsakene til utviklingen redegjøres for. Resultatene fra undersøkelsene støtter at endring i salgpris og salgsvolum burde forklares. Alle børsnoterte selskaper hadde forklart denne utviklingen i sin årsberetning, samtidig som dette var faktorer som fremkom som viktige for brukere.

Fôrkostnader utgjør den største andelen av de totale kostnadene for oppdrettsselskaper. For å kunne kontrollere bruken av fôr beregnes det fôrfaktor. Det følger av rskl. §3-3a (3) at det skal benyttes finansielle resultatindikatorer, i den grad dette vil kunne lette forståelsen. For å gi brukerne innsyn i utviklingen på kostnader som brukes pr.kg fôr, anses det derfor

hensiktsmessig at selskapene oppgir fôrfaktoren. Det kom allikevel frem at det ikke er vanlig at de børsnoterte selskaper oppgir fôrfaktoren i sine årsberetninger. Det var så vidt at noen selskaper redegjorde for utviklingen av kostnadene i forbindelse med fôr, og ingen oppgav deres oppnådde fôrfaktor. Dette kan være fordi de ikke ønsker denne informasjon offentliggjort, eller anser informasjonen som irrelevant for brukerne. Videre var det i spørreundersøkelsen en bruker som svarte at fôrfaktor alltid burde oppgis. De andre brukerne anså fôrfaktor bare som viktig om det gav vesentlig informasjon. Ut i fra en kost nytte vurdering, vil nytten være høyere for brukerne enn kostnaden for selskapet, hvis selskapene oppgir fôrfaktoren. Fra spørreundersøkelsen kom det frem at utviklingen kan være informasjon brukerne ønsker informasjon om, samtidig som det er et forholdstall selskapene enkelt kan oppgi. Konklusjonen blir derfor at selskapene bør oppgi fôrfaktoren de siste år.

Driftskostnad pr.kg og driftsresultat pr.kg er forholdstall som vil kunne lette forståelsen for brukerne om utviklingen av driftskostnadene og driftsresultatet til selskapet. Dette vil og være finansielle resultatindikatorer som det følger av rskl. §3-3a (3) skal benyttes i den grad det vil kunne lette forståelsen. Som tidligere nevnt opplever selskapene stor variasjon i lønnsomhet, og brukerne vil enklere kunne se utviklingen av kostnadene og resultatet ved å sammenligne driftskostnad og driftsresultat pr kilo fra tidligere og gjeldende år. Hvis lønnsomheten er svekket, er det viktig at selskapene ikke samtidig opplever store økninger av produksjonskostnader, da dette vil kunne føre til likviditetsproblemer. Driftskostnad pr.kg var det bare et selskap som redegjorde for i 2011, mens halvparten av selskapene oppgav driftsresultat pr.kg i 2012. Begge faktorene ble ansett som viktige av de fleste brukere. Etersom årsberetningen skal benytte resultatindikatorer i den grad det letter forståelsen, er konklusjonen at det er hensiktsmessig at selskapene oppgir disse. Dette er også forholdstall som selskapene enkelt kan oppgi, og ut i fra en kost nytte vurdering anses nytten større for brukerne, enn kostnaden for selskapet med å oppgi disse.

Beholdningen av biomasse kan variere mye fra inngangen av året til utgangen av året. Hvis det har vært en oppbygging av biomasse, vil dette si at det foreligger mye bundet kapital. Det kan foreligge en lengre tidsperiode til fisken skal slaktes og selges. Det blir derfor her vurdert som viktig at brukerne får redegjort for om det har vært en oppbygging eller reduksjon av biomassen og om det finnes skjulte reserver i den forbindelse. Det ble i varierende grad redegjort for i årsberetningen til de børsnoterte selskaper hvordan beholdningsendringen

hadde utviklet seg. Det var i 2011 flere selskaper som gav en slik forklaring enn i 2012. Årsakene til mindre forklaringer fra 2011 til 2012, og mangel på forklaringer fra andre selskaper, kan være at det ikke har vært en vesentlig beholdningsendring som gir ytterligere grunn til kommentarer. Det kan og være at selskapene ikke anser dette som viktig informasjon for brukerne. Fra spørreundersøkelsen var det stor spredning i svarene. Det var to brukere som mente dette alltid skulle redegjøres for. En bruker mente dette bare skulle forklares hvis det gav vesentlig informasjon, og den siste brukeren mente det var mindre interessant. Ettersom dette kan være viktig informasjon for brukerne, og at informasjonen er enkel for selskapene å oppgi, er konklusjonen at selskapene bør kommentere denne utviklingen.

Temperaturforandringer og forurensning kan påvirke selskapets resultat hvis det forekommer tilfeller av dette. Hvis det ikke foreligger ideelle temperaturforhold, kan det påvirke veksten av fisken. Det kan gjøre at det tar lengre tid før slaktingstidspunkt, som kan gi perioden reduserte inntekter. Forurensning kan videre være årsak til sykdommer hos fisken, som kan føre til destruering av fisk. Det vil gi en nedskrivning av beholdningen, og dermed et redusert resultat. Faktorene blir redegjort for i årsberetningene til de børsnoterte selskapene, men i liten grad. Dette tyder på at disse faktorene ikke vil være relevante for selskapene å redegjøre for ved en forklaring av resultatet, da de nok ofte utgjør en liten betydning på det finansielle resultatet. Fra spørreundersøkelsen blir de ansett som de minst viktige av alle faktorene. Temperatur har tre brukere svart at bare skal redegjøres for hvis det har hatt en vesentlig betydning på resultatet, mens den siste brukeren mener dette er mindre interessant. Forurensning fremkommer som lite interessant for de fleste brukerne. Dette tyder på temperaturforhold må ha hatt en stor innvirkning på resultatet for at brukerne skal anse dette viktig å få redegjort for. Konklusjonen blir derfor her at temperatur bare skal kommenteres nærmere om det har hatt vesentlig betydning på selskapets resultat. På bakgrunn av undersøkelsene, blir forurensning videre ikke ansett som en faktor som selskapene burde redegjøre for i tilknytning til resultatregnskapet.

Kommentarene fra spørreundersøkelsene tyder her på at bankene i liten grad benytter årsberetningen som beslutningsgrunnlag. Det viser et forbedringspotensial for de som utarbeider årsberetningene. Hvis selskapene hadde skrevet denne informasjonen i årsberetningen, kunne bankene benyttet seg av denne, samtidig som flere interessenter kunne fått opplysninger derifra. Selskapene kan heller ikke utelate informasjon på grunnlag at det

ikke er ønskelig for offentligheten, hvis det er nødvendig informasjon for å forstå hvordan resultatet har fremkommet.

6.1.2 Svinn og miljøfaktorer

I oppgavens kapittel 3, ble lus, rømming, sykdom og havari identifisert som hovedfaktorer som selskapene i oppdrettsnæringen bør redegjøre for i sin årsberetning. Det for at brukerne skal forstå utviklingen av resultatregnskapet, samtidig som faktorene også kan ha innvirkning på miljøet og må derfor også kommenteres i tilknytning til miljøpåvirkning.

Høyt lusenivå kan føre til behandlingskostnader for selskapet, ettersom selskapene er pliktig å holde lakselus under et grense nivå. Videre kan også fiskebeholdningen bli rammet av sykdom, som kan føre til kostnader ved behandling og eventuelle tap hvis fisken må destrueres. Dette vil gi regnskapsmessig nedskrivning av beholdningen, og tap av inntekt. Selskapene kan og måtte nedskrive beholdningen hvis det forekommer rømming fra anleggene. Rømning av laks forekommer ofte i forbindelse med havari. Havari kan i midlertidig også føre til store kostnader i forbindelse med utbedring av anleggene.

Disse faktorene ble det i stor grad redegjort for i årsberetningene til de børsnoterte selskaper. Det ble ikke mindre redegjørelser for faktorene i årsberetningene fra 2011 til 2012, noe som tyder på at faktorene ofte kan være årsaker til kostnader og tap i beholdningen for selskapene. Det var rømming som var redegjort for av flest selskaper. Fra spørreundersøkelsen kom det frem at det er rømming brukerne ønsker mest viktig å få informasjon om, da to brukere mener dette alltid skal redegjøres for, og de andre to mener det skal forklares om det har forekommet vesentlige hendelser. Lus, sykdom og havari fikk samme svar fra brukerne, men det var allikevel stor spredning mellom svarene til hver bruker. En bruker mente at disse alltid burde redegjøres for, to brukere mente det bare skulle redegjøres for om det hadde forekommet tilfeller som var vesentlig. En bruker mente og at dette var mindre interessant.

Ettersom rømming her fremkommer som viktigst for brukerne, vil en kunne anta at det også vil være av interesse for brukerne at selskapene også forklarer om det *ikke* har forekommet tilfeller av rømming. Slik blir dette forholdet kommentert uavhengig hvorvidt tilfellet har forekommet eller ikke og brukerne sitter igjen med fullstendig informasjon. Det er vanskelig å si noe om årsakene til spredningen mellom svarene til brukerne til de øvrige faktorer da utvalget her er lite. Allikevel kan det virke som faktorene bør ha hatt en større innvirkning på

resultatet for at brukerne anser det hensiktsmessig å motta informasjon om slike tilfeller. På bakgrunn av undersøkelsene konkluderes det derfor med at lus, sykdom og havari bare bør forklares nærmere hvis det har forekommet tilfeller som er nødvendig å forklare nærmere for at brukerne skal forstå utviklingen av selskapets finansielle resultat.

Kommentarene fra banken om at de mottar informasjonen om disse forholdene direkte fra kunden, styrker også her forbedringspotensialet til årsberetningen. Hvis selskapene i stedet hadde skrevet denne informasjonen i årsberetningene kunne bankene og øvrige brukere isteden ha mottatt informasjonen fra den.

6.1.3 Balanse

I oppgavens kapittel 3, ble endring i egenkapital og finansiering av fiskebeholdning identifisert som de hovedfaktorer i tilknytning til balansen.

Ettersom selskapene opplever varierende lønnsomhet, bør egenkapitalandelen være høy. Det for at selskapene skal kunne tåle perioder med svekkede resultater. Ved gjennomgangen av årsberetningene kom det frem at alle selskapene hadde redegjort for hovedårsakene til endringen i egenkapital. Selskapene hadde også oppgitt egenkapitalprosenten de to siste år. Svarene fra spørreundersøkelsen viste stor spredning av svarene mellom bankene og analytikerne. Bankene anså en forklaring av utviklingen av egenkapitalen som helt uviktig, mens analytikerne mente dette alltid burde forklares. Noe av årsaken til at bankene anser en slik forklaring som uviktig, kan være at de mener den nødvendige informasjonen fremkommer av resultatregnskapet. Som det tidligere har blitt indikert, kan det antas at bankene gjerne mottar informasjon utover det direkte fra kunden. Analytikerne har gjerne ikke like mye direkte kontakt med selskapene, som gjør at de nok i stedet ønsker denne informasjon avgitt direkte i årsberetningen. Ettersom utviklingen av egenkapital var forklart av alle selskaper på børs, og analytikerne mente dette var viktig informasjon, konkluderes det med at også øvrige selskaper bør gi en slik forklaring. Det ved å ikke bare oppgi egenkapitalen i prosent, men også kommentere hovedårsakene til endringen.

En beskrivelse av hvordan selskapet finansierer sin fiskebeholdning, vil gi uttrykk for likviditeten til selskapet. Hvis selskapet har finansiert beholdningen med kortsiktig gjeld, kan dette føre til problemer med å innfri betalingsforpliktelsene da det er bundet mye kapital i beholdningen. Det var bare et selskap som delvis redegjorde for hvordan selskapene hadde

finansiert fiskebeholdningen. I spørreundersøkelsen blir dette vurdert av mindre interesse av bankene, mens analytikerne mener dette vil være viktig informasjon. Etersom analytikerne her vurderte dette som viktig, og det gir et uttrykk for likviditeten til selskapet, bør dette allikevel redegjøres for i årsberetningen. Dette fordi fiskebeholdningen utgjør den største andelen av omløpsmidlene til selskaper i oppdrettsnæringen. Det tar tid fra starten av oppbygging av beholdningen til slakting, som gjør at mye kapital kan være bundet i selskapet. Fiskebeholdningen burde derfor være finansiert med langsiktig kapital, ettersom finansiering med kortsiktig kapital kan føre til at selskapet ikke kan innfri sine betalingsforpliktelser.

På bakgrunn av kommentarene til spørreundersøkelsen vil veiledningen også ta utgangspunkt i at selskapene bør redegjøres for andelen av gjeld, både kortsiktig og langsiktig. Selskapene burde og redegjøre for verdien av konsesjonene, anlegg, utstyr, og kundefordringer.

6.1.4 Kontantstrøm

I oppgavens kapittel 3 ble avvik mellom kontantstrøm fra drift og driftsresultat samt ubenyttet kassakreditt, identifisert som de hovedfaktorer som burde forklares i årsberetningen. Det for at brukerne skal forstå hva som har påvirket kontantstrømmen til selskaper i oppdrettsnæringen.

En redegjørelse for avvik mellom kontantstrøm fra drift og driftsresultatet, vil si at det skal redegjøres for de største positive og negative resultatpostene, som ikke har hatt kontantstrømeffekt. En av årsakene til at slikt negativt avvik kan forekomme er i oppdrettsnæringen hvis selskapet har måtte nedskrive beholdningen av biomasse. Det er i årsberetningene beskrevet vesentlige avvik mellom driftsresultatet og kontantstrøm fra driften fra over halvparten av selskapene. Dette tyder på at det ofte forekommer slike avvik, og at selskapene derfor burde fokusere på at brukerne får informasjon om hva som er årsakene til disse avvikene. Dette ble støttet fra spørreundersøkelsen, hvor tre brukere svarer at dette alltid bør redegjøres for. En bruker svarte at dette var mindre interessant. Dette var samme bruker som kommenterte flere steder at de mottar informasjonen direkte fra kunden. En av årsakene til at brukeren mente dette var uinteressant, kan da derfor være at dem får denne informasjonen fra kunden direkte.

Det vil kunne være av interesse for brukerne at selskapene opplyser hvor mye ubenyttet kassakreditt som foreligger pr.31.12. Dette vil gi brukerne i stand til å vurdere likviditeten til

selskapet. Hvis selskapet har liten ubenyttet kassakreditt, vil det kunne skape betalingsproblemer for selskapet om det er lenge til slaktetidspunkt av fisk. Ubenyttet kassakreditt ble det redegjort for i årsberetningene til de børsnoterte selskapene. Da med en økning i redegjørelser i 2012 fra 2011. Fra spørreundersøkelsen mente to av brukerne at dette var viktig informasjon som alltid bør oppgis, mens de øvrige to mente dette var mindre interessant. Allikevel er dette en opplysning som selskapet enkelt kan gi, og på bakgrunn av teorikapitlet i oppgaven, anses det viktig at brukerne får bedre innsikt i likviditetssituasjon til selskapet.

Kommentarene til analytikeren om at det også bør ses på oppbygging av arbeidskapital, investeringer og endringer i gjelden, blir her også tatt videre til veiledningen som gis i neste kapittel.

6.2 Hvilke faktorer bør selskapene redegjøre for, slik at brukerne skal kunne få en forståelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer som selskapet står ovenfor?

Krav til å gi en beskrivelse av de mest sentrale risiko og usikkerhetsfaktorer, fremkommer direkte fra rskl §3-3a (2). Det ved at det må det foreligge en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerheter som selskapet står ovenfor. Selskapene må selv foreta en identifisering av de risikofaktorer som de anser å være relevante for sitt selskap. Det tolkes her at selskapene skal vurdere i hvilken grad det er sannsynlig at risikoen kan inntreffe, samtidig som det skal beskrives hvilken tiltak som er iverksatt for å redusere de identifiserte risikofaktorene. Det ble også her benyttet samme fremgangsmåte som til forskningsspørsmål 1, for å svare på hvilken faktorer selskapene bør redegjøre for her. Det ved en gjennomgang av årsberetninger til børsnoterte selskaper og en spørreundersøkelse til brukerne av årsberetningen.

På bakgrunn av teorikapitlene ble lus, rømming, sykdomsutbrudd, pris, biomasse i merd, kvalitet på anlegg, forurensning og temperatur identifisert som de viktigste risiko og usikkerhetsfaktorer.

Lakselus formerer seg på laks i saltvann. De har ikke betydning på matkvaliteten, men lakselus kan påføre fisken sår som kan gi infeksjoner og problemer med saltbalansen.

Nivåene med lakselus må holdes lavest mulig, og som tidligere nevnt setter myndighetene grenser for hvor mye lus et oppdrettsanlegg kan ha. Det anses derfor viktig at selskapene redegjør for hvilken risiko lus utgjør for selskapet, og nødvendige tiltak mot å overskride myndighetens grense. Ved analysen av årsberetningene, hadde alle, med unntak av et selskap, redegjort for tiltak mot lus. Fra spørreundersøkelsen er det to brukere som mener dette alltid bør redegjøres for. En bruker mente dette bare var viktig om selskapet selv anså seg til å stå ovenfor en slik risiko. Den siste brukeren mente dette var uviktig. Ettersom dette blir ansett som en så stor risiko faktor av de fleste børsnoterte selskaper, og fortsatt de fleste brukere mener det er viktig, bør øvrige selskaper opplyse om i hvilken grad selskapet er eksponert mot lakselus.

Forekomst av sykdommer i merdene kan gi store kostnader for nødvendig behandling. Det kan og føre til tap av beholdning, hvis fisken må destrueres. Forebygging mot sykdomsutbrudd ble det og redegjort for i stor grad i årsberetningene til de børsnoterte selskapene. Det ble vurdert som viktig tre av brukerne, og den siste brukeren mente dette var av mindre interesse. Dette gir allikevel indikasjoner på det er en nødvendig risikofaktor som selskapene bør redegjøre for tiltak mot.

Hvis laks rømmer fra anleggene, vil dette føre til tap i beholdningen. Tiltak mot rømming var den faktoren flest selskaper som hadde forklart, samtidig som det var den risikofaktoren brukerne anså som viktigst. Selskaper bør derfor redegjøre for nødvendige tiltak mot rømming.

Ettersom salgsprisen har vært utsatt for store svingninger, er det flere selskaper som velger å benytte kontrakter for å sikre seg mot pris. Pris ble identifisert som en risikofaktor av halvparten av selskapene, og fra spørreundersøkelsen var det tre brukere som mente dette var viktig at selskapene redegjør for. Det tyder på pris er en risikofaktor, og selskapene bør i årsberetningen forklare hvordan de anser pris som en risiko og om det benyttes eventuelle kontrakter.

Biomasse i merd kan utgjøre en risikofaktor. Hvis selskapene nærmer seg myndighetens tillatte biomasse, kan de risikere gebyr og bli nødt til å slakte på et tidligere tidspunkt. Det ble i halvparten av årsberetningene forklart at biomasse i merd var en risikofaktor. Samtidig anså

brukerne det som viktig å få informasjon om. Selskapene bør derfor beskrive hvorvidt det er risiko for å overstige myndighetenes tillate biomasse.

Sikring av anlegg er og relevant, da det er viktig at anleggene overholder tilfredsstillende kvalitet for å hindre rømmingstilfeller og ødeleggelse av anlegg under dårlige værforhold. Det ble i halvparten av årsberetningene redegjort for disse to faktorene som risikoer. Brukerne anså også det som viktige å få redegjort for, med unntak av den ene brukeren som mente dette var mindre interessant. Ettersom de fleste brukerne anså dette som viktig informasjon, bør selskapene forklare hvorvidt anleggene har tilfredsstillende kvalitet.

Forurensning og temperatur kan gi ugunstige levekår for fisken og derfor føre til reduserte inntekter. De blir derfor også identifisert som risikofaktorer som selskapene bør redegjøre for nødvendige tiltak mot. Halvparten av selskapene redegjorde for tiltak mot forurensning, og brukerne anså det som viktig bare hvis sannsynligheten for at slike tilfeller kunne inntreffe var vesentlig. Temperatur var det to selskaper i 2011 som beskrev som en risikofaktor og et selskap i 2012. Brukerne anså temperaturforhold av mindre interesse. Det bør derfor tas utgangspunkt i at forurensning bare skal identifiseres som risikofaktor hvis det anses sannsynlig at slike tilfeller kan forekomme. Temperatur blir her ikke ansett for å være en risikofaktor som selskapene burde redegjøre for, da brukerne ikke anser det som viktig.

6.3 Hva bør innholdet til rettvise oversikt være for selskaper i oppdrettsnæringen? - Veiledning til rettvise oversikt for selskaper i oppdrettsnæringen ved utarbeidelse av årsberetning

Hensikten med årsberetningen er å gi informasjon utover det som fremkommer av årsregnskapet. Dette for å gi brukerne relevant og pålitelig informasjon om selskapets utvikling. Det er derfor viktig at selskapene utarbeider årsberetningen med hensyn på hvilken informasjon *brukerne* anser viktig å få redegjort for, slik at de kan forstå selskapets finansielle resultat og stilling.

Under forskningsspørsmål 1, ble det konkludert med at de fleste faktorene som ble presentert i oppgavens kapittel 3 var viktige. Allikevel viste undersøkelsen at det var noen faktorer som bare skulle redegjøres for hvis de var vesentlige. Det kan være vanskelig å beskrive hva som

er grensen for å bli ansett som vesentlig. I denne studien anses en faktor for å være vesentlig hvis den forklarer en stor del av selskapets resultat. Huneide(2012) beskriver at en unnlattelse eller feil er vesentlig hvis den vil kunne påvirke brukernes beslutninger. Hvis faktorer her anses uvesentlige, vil dette tilsi at de ikke har noen betydning for det helhetsbildet utover det som fremkommer av regnskapet. Det var en faktor som ikke fremkom viktig fra undersøkelsene, og blir derfor ikke tatt videre i veiledningen til årsberetningen.

For forskningsspørsmål 2 ble ikke alle risikofaktorene som ble presentert i oppgavens kapittel 3, identifisert av alle børsnoterte selskaper. Det var og veldig forskjellige svar mellom brukerne på hvilken risikofaktor som var viktig og mindre viktig. Ettersom ikke alle selskapene hadde redegjort for alle risikoene, tyder dette på at selskapene vurderer alvorlighetsgraden av de ulike risikofaktorene forskjellig. Dette viser at selskapene selv må ta stilling til hvorvidt deres virksomhet er eksponert de følgende risikoen, og i hvilken grad det er nødvendig med tiltak for å redusere sannsynligheten for at slike tilfeller skal inntreffe.

Som et svar på den overordnede problemstillingen, blir det her presentert en veiledning som selskaper i oppdrettsnæringen kan benytte ved utarbeidelsen av årsberetningen i tilknytning til kravet om gi en rettvise oversikt. Det blir først presentert en oversikt over hvilken faktor årsberetningen bør inneholde en forklaring om, for så en beskrivelse om hva som burde beskrives i tilknytning til hver faktor. De følger av de undersøkelsene som ble foretatt og ansett relevant for oppdrettsnæringen. Samtidig inneholder også oversikten de øvrige forhold som fremkommer direkte fra standarden NRS 16 Årsberetning pkt. 2.5 at alle selskaper skal redegjøre for under rettvise oversikt. De ble presentert i oppgavens kapittel 2. Sistnevnte blir presentert i kursiv skrift ettersom det her har blitt tatt utgangspunkt i at de ikke er spesifikk for oppdrettsnæringen. Årsaken til at alle kravene presenteres her, er at selskapene skal kunne benytte veiledningen til å dekke *hele* rskl §3-3a (2)-(4), krav til å gi en rettvise oversikt.

Rettviseende oversikt: Rskl §3-3a (2)-(4), NRS 16 Årsberetning pkt. 2.5		
Innholdet i rettviseende oversikt for selskaper i oppdrettsnæringen:		
Analyse av selskapets resultat og stilling		
Faktor nr.	Forhold	Skal redegjøres for
Resultatregnskap		
1	Salgspris	Alltid
2	Salgsvolum	Alltid
3	Fôrfaktor	Alltid
4	Driftskostnad pr.kg	Alltid
5	Driftsresultat pr.kg	Alltid
6	Beholdningsendring	Alltid
7	Temperatur	Når forholdet er vesentlig
8	<i>Endring i markedsforhold</i>	Alltid
9	<i>Nye produkter og tjenester</i>	Alltid
10	<i>Endring i markedsandeler og markedsposisjoner</i>	Alltid
Resultatregnskap – Svinn og miljøfaktorer		
11	Lus	Når forholdet er vesentlig
12	Rømming	Alltid
13	Sykdom	Når forholdet er vesentlig
14	Havari	Når forholdet er vesentlig
Balanse		
15	Egenkapital	Alltid
16	Verdi i kr av konsesjoner, anleggsmidler og kundefordringer	Alltid
17	Bokført verdi av gjeld	Alltid
18	Finansiering av fiskebeholdning	Alltid
19	<i>Gjennomgang av likviditetssituasjon</i>	Alltid
Kontantstrøm		
20	Avvik mellom kontantstrøm fra driften og driftsresultat	Alltid
21	Ubenyttet kassakreditt	Alltid
22	<i>Skille mellom kontantstrømmer knyttet til investeringer for opprettholdelse av foretakets kapasitet og investeringer som øker kapasiteten.</i>	Alltid
23	<i>Vurdering av sammenhengene mellom finansielle aktiviteter, operasjonelle aktiviteter og investeringsaktiviteter, herunder evnen til egenfinansiering av investeringer.</i>	Alltid
24	<i>Redegjørelse for formålet med og virkningen av større finansielle transaksjoner som er gjennomført frem til avleggelsen av årsberetningen.</i>	Alltid
Andre		
25	<i>Hendelser etter balansedato</i>	Alltid
26	<i>Forskning og utvikling</i>	Alltid
27	<i>Årsaken til og virkningen av vesentlige endringer i regnskapsprinsipper</i>	Alltid
28	<i>Overordnet vurdering av den totale usikkerhet</i>	Alltid
Beskrivelse av de mest sentrale risiko og usikkerhetsforhold		
29	Tiltak mot lus	Alltid
30	Tiltak mot rømming	Alltid
31	Forebygging av sykdomsutbrudd	Alltid

32	Sikring av pris	Alltid
33	Biomasse i merd	Alltid
34	Sikring av anlegg	Alltid
35	Forurensing	Når forholdet er vesentlig

Tabell 10: Veiledning - Faktorer som skal redegjøres for i årsberetningen til oppdrettsselskap

Videre følger en beskrivelse av hva innholdet til hvert forhold burde være. Beskrivelsen tar utgangspunkt i NRS 16 Årsberetning, og de hvordan de børsnoterte selskaper forklarte faktorene i sine årsberetninger.

Faktor nr.	Forhold	Beskrivelse
1	Salgspris	Det bør her redegjøres for om prisen på laks har hatt en positiv/negativ utvikling på selskapets resultat. Det bør redegjøres for hva prisen på laks har svingt mellom på ukesbasis pr.kg. Det bør redegjøres for hva gjennomsnittsprisen var da selskapet slaktet sine volumer.
2	Salgsvolum	Det skal her redegjøres for hvor mange tonn som har blitt slaktet. En beskrivelse av hvorvidt dette representerer en økning/reduksjon foregående år. Hovedårsakene til endringen skal kommenteres.
3	Fôrfaktor	Her skal det kommenteres om selskapet har hatt en positiv/negativ utvikling på fôrfaktoren. Det burde oppgis oppnådd fôrfaktor, med beskrivelse av hovedårsak til eventuell endring fra tidligere år.
4	Driftskostnad pr.kg	Det burde redegjøres for va driftskostnader pr. kg. har vært. Beskrivelse om hvorvidt dette utgjør en økning/reduksjon fra tidligere år, hvor hovedårsaken til den eventuelle endringen blir redegjort for.
5	Driftsresultat pr.kg	Det burde redegjøres for va driftsresultat pr. kg. har vært. Beskrivelse om hvorvidt dette utgjør en økning/reduksjon fra tidligere år, hvor hovedårsaken til den eventuelle endringen blir redegjort for.
6	Beholdnings endring	Det burde her redegjøres for hva biomassen ved inngangen av året og utgangen av året. Det bør beskrives hvorvidt det forventes kapitalbinding i perioden fremover.
7	Temperatur	Her bør det kommenteres temperaturforhold hvis det har hatt vesentlig betydning på selskapets resultat.
8	<i>Endring i markedsforhold</i>	<i>Det skal her redegjøres for endring i markedsforhold, som har påvirket resultatet</i>
9	<i>Nye produkter og tjenester</i>	<i>Det skal redegjøres for om selskapet har begynt å selge nye produkter og tjenester som har gitt påvirkning på resultatet.</i>
10	<i>Endring i markedsandeler</i>	<i>Det skal redegjøres for om det har vært endring i markedsandeler eller markedsposisjoner som har påvirket resultatet.</i>
11	Lus	Dette skal bare kommenteres hvis forholdet er vesentlig. Med vesentlig her kostnader i forbindelse med behandling av luseforekomst i anlegg som har hatt innvirkning på resultatet. Det forventes derfor at selskapene redegjør for tilfeller med lus, og hvilken bortførte kostnader som foreligger.
12	Rømming	Dette forholdet skal kommenteres uavhengig av om det har forekommet tilfeller av det, eller ikke. Dette med en beskrivelse av antatt tilfeller med rømming og det totale bokførte tap dette har ført til. Eller en redegjørelse

		på at det ikke har forekommet rømming fra anleggene.
13	Sykdom	Dette skal bare kommenteres hvis forholdet er vesentlig. Med vesentlig menes her store kostnader i forbindelse med behandling av sykdom eller tap ved nedskrivning av beholdning som følge av destruksjon. Det forventes derfor at det her redegjøres for tilfeller av påvist sykdom på lokaliteter. Det skal kommenteres hvor mange laks som har blitt destruert, og hvilket bokført tap dette har ført til.
14	Havari	Dette forholdet skal bare kommenteres hvis forholdet er vesentlig. Med vesentlig menes her store kostnader i forbindelse med reparering av anlegg og tap av beholdning i form av rømming. Bokførte kostnader skal da oppgis og kommenteres.
15	Egenkapital	Det bør redegjøres for egenkapitalen ved inngangen av året og utgangen av året. Endringen i egenkapitalprosenten skal oppgis. Hovedårsaken til endringen bør kommenteres.
16	Verdi av konsesjoner, anleggsmidler og kundefordringer	Det bør redegjøres for endringen av selskapets totalbalanse. Dette ved å beskrive hovedårsakene til endringen. De virkelige verdiene på konsesjonene skal redegjøres for. Det bør redegjøres for om de verdiene som foreligger på anleggsmidlene og kundefordringene antas å være reelle.
17	Bokført verdi gjeld	Her bør netto rentebærende gjeld ved utgangen av året redegjøres for, og en redegjørelse for om dette utgjør en økning/reduksjon fra inngangen av året.
18	Finansiering av fiskebeholdning	Her bør selskapene redegjøre for i hvordan fiskebeholdningen per 31.12 er finansiert. Dette ved å se om deler av fiskebeholdningen er finansiert med kortsiktig gjeld. Selskapet burde videre redegjøre for selskapet evne til å finansiere en økning av beholdningen.
19	Gjennomgang av likviditetssituasjon	<i>Kommentering av hvordan selskapet anser likviditeten til selskapet. Dette innebærer en vurdering av nivå på kortsiktig gjeld, og i hvilken grad selskapet kan innfri betalingsforpliktelsene sine.</i>
20	Avvik mellom kontantstrøm fra driften og driftsresultat	Dersom det foreligger avvik mellom kontantstrømmen fra driften og driftsresultatet skal hovedårsakene beskrives. Dette kan eksempelvis skyldes nedskrivning av beholdningen.
21	Ubenyttet kassakreditt	Her bør det oppgis hvilke langsiktige kredittfasiliteter selskapet har, og hvilken låneramme som foreligger. Pr. 31.12 skal selskapene redegjøre for hvor mye av denne som er ubenyttet.
22	Skille mellom kontantstrømmer.	<i>Det skal vurderes om et skille mellom kontantstrømmer knyttet til investeringer for opprettholdelse av foretakets aktivitet og investeringer som øker kapasiteten, eller bidrar på annen måte til økt lønnsomhet representeres sentral informasjon for brukerne. I så fall skal en i årsberetningen gi informasjon om dette skillet.</i>
23	Sammenhengene mellom finansielle aktiviteter, operasjonelle aktiviteter og investeringsaktiviteter.	<i>Kontantstrøm fra finansielle aktiviteter vil i betydelig grad måtte tilpasses kontantstrømmene fra operasjonelle aktiviteter og fra investeringsaktiviteter. Det skal gis en vurdering av disse sammenhengene, herunder evnen til egenfinansiering av investeringer.</i>
24	Større finansielle transaksjoner	<i>Det skal redegjøres for formålet med og virkningen av større finansielle transaksjoner som er gjennomført frem til avleggelsen av årsberetningen.</i>

	<i>r som er gjennomført</i>	
25	<i>Hendelser etter balansedato</i>	<i>Viktige hendelser etter balansedagen skal omtales og deres potensielle virkning på resultat og stilling.</i>
26	<i>Forskning og utvikling</i>	<i>Det skal gis opplysning om eventuelle forsknings og utviklingsaktiviteter. Opplysningene i årsberetningen i årsberetningen kan normalt begrenses til en overordnet verbal beskrivelse. Dette ved hvilken type FOU og eventuell tidshorisont.</i>
27	<i>Endring av regnskapsprinsipp</i>	<i>Det skal gis en beskrivelse om årsak og virkning av eventuell endring av regnskapsprinsipper</i>
28	<i>Overordnet vurdering av den totale usikkerhet</i>	<i>Det skal gis en overordnet vurdering av selskapets totale usikkerhet vedrørende foretakets resultat og finansielle stilling. Dette kan eksempelvis være aktuelt når vesentlig usikkerhet oppstår som følge av samlet virkning av flere regnskapsestimer.</i>
29	<i>Tiltak mot lus</i>	Her bør selskapet redegjøre for i hvilken grad de anser det sannsynlig at det kan forekomme tilfeller av lus og hvilken tiltak selskapene selv benytter for å redusere sannsynligheten.
30	<i>Tiltak mot rømming</i>	Her bør selskapene redegjøre for i hvilken grad de anser det sannsynlig at tilfeller av rømming kan forekomme, og hvilken tiltak selskapene selv benytter for å redusere sannsynligheten.
31	<i>Forebygging av sykdomsutbrudd</i>	Her bør selskapene redegjøre for hvilken tiltak de benytter for å redusere sannsynligheten for forebygging av sykdomsutbrudd og smitteforebyggende tiltak.
32	<i>Sikring av pris</i>	Her bør selskapet redegjøre for i hvilken grad selskapet har benyttet seg av finansielle instrumenter av pris for å eventuelt redusere virkningen av volatilitet innen oppdrettsnæringen.
33	<i>Biomasse i merd</i>	Her bør selskapene redegjøre for i hvilken grad det er sannsynlig for at selskapet skal overstige selskapets maksimale tillatte biomasse i merdene.
34	<i>Sikring av anlegg</i>	Her bør selskapene redegjøre for hvilken kapasitet og bærekraft anleggene deres har, og hvilken tiltak selskapene selv benytter for å sikre kvaliteten på oppdrettslokalene.
35	<i>Forurensning</i>	Dette forholdet skulle bare opplyses om hvis det var vesentlig. Det vil derfor forventes at selskapene bør redegjøre for hvilken skadebegrensende tiltak og mottiltak selskapene bruker ved inntruffet skade.

Tabell 11: Veiledning - Beskrivelse av innholdet til hver faktor

6.4 Refleksjoner

Regnskapet skal være relevant og pålitelig, og har som hensikt å redusere asymmetrisk informasjon mellom produsenten og brukerne av årsregnskapet og årsberetningen. For å redusere asymmetrisk informasjon er det viktig at produsentene av årsberetningen avgir all nødvendig informasjon som brukerne trenger for å ta sine beslutninger.

Årsberetningen har som hensikt å gi informasjon utover det som følger av regnskapet, og det er derfor her selskapene skal gi en kvalitativ redegjøre for hvordan selskapets finansielle

resultat og stilling har utviklet seg. Det for at brukerne skal kunne få innsikt i hva som har ført til selskapets utvikling. Fra de undersøkelser som ble foretatt her, kom det frem at brukerne anser informasjon utover det som følger av regnskapet for å forstå selskapets utvikling som viktig.

Standard NRS 16 Årsberetning forklarer hva rettvise oversikt i årsberetningen skal inneholde. Utover det som følger direkte av standarden at selskapene skal redegjøre for, er det selskapene selv som må forklare de hovedfaktorer som har påvirket selskapets utvikling. Det er nok grunn til å tro at dette er noe selskaper i dag gjør i liten grad. For å øke kvaliteten på årsberetningen er det derfor viktig at selskapene identifiserer de faktorer som er med på å forklare deres utvikling. Som det ble vist her, er det flere opplysninger som ut i fra en kost nytte vurdering vil og større nytte for brukerne å få opplysninger for, enn kostnader for selskapet å redegjøre for. Samtidig vil en grundigere beskrivelse med ikke finansiell informasjon om hva som ligger bak årsregnskapet, være med på å svare på etterspørselen etter mer integrert rapportering. Det vil øke kvaliteten på årsberetningen som selvstendig beslutningsgrunnlag.

6.5 Forslag til videre forskning

Denne studien er delvis gjennomført på et lite utvalg av brukere av årsberetningen. Det kunne derfor vært interessant å gjennomføre en tilsvarende undersøkelse med flere brukere av årsberetningen. Denne studien har og begrenset seg til kun kravet til rettvise oversikt i årsberetningen. Det kan derfor være interessant å gjøre benytte tilsvarende fremgangsmåte for andre deler av regnskapslovens krav til innhold i årsberetningen.

Referanseliste

Akvakulturforskriften. Forskrift av 17. Juni 2008 nr. 822 om drift av akvakulturanlegg
Nærings og fiskeridepartementet

Akvakulturloven. Lov av 17. Juni 2005 nr. 79 om akvakultur.
Nærings og fiskeridepartementet

Asche, F. Bjørndal, T. (2011). *The Economics of Salmon Aquaculture* (2.ed.).
Chichester: Wiley-Blackwell

Asche, F. Roll, K. H. & Tveterås, R. (2012). *FOU, innovasjon og produktivitsveksti i havbruk – historisk utvikling og strategier for fremtiden*. Magma 01/12 (s. 23-31)

Bernhoft, A. Fardal, A (2007). *IFRS og fiskeoppdrett*, Magma 06/2007 (s 49-59)

Blumberg, B., Cooper. D. R., Schindler, P. S. (2011). *Business Research Methods* (3. utgave).

Berkshire: McGraw-Hill Education

Bryman, A. Bell, E. (2007). *Business research methods* (2 utg). New York: Oxford University Press Inc.

Cermaq (2011), Årsrapport for Cermaq ASA 2011

http://www.rapport2011.cermaq.no/media/81548/0n_cermaq_annual_report_2011.pdf

Cermaq (2012), Årsrapport for Cermaq ASA 2012

http://www.rapport2012.cermaq.no/media/27736/1-cermaq_aarsrapport_2012.pdf

Dalland, O. (2012), *Metode og oppgave- skrivning for studenter*.

Oslo: Gyldendal akademisk

Haverøy, Ernst M, Hunskaar, C, C., De Gelder, S., Shimizu, M., Waagbø, R., Breck, O., Takle, H., et al. (2013). GH-IGF system regulation of attenuated muscle growth and lipolysis in Atlantic salmon reared at elevated sea temperatures. *Journal of Comparative Physiology B*, 183(2), 243-59

Ernst & Young(2013) *Undervurderer regnskapsprodusentene betydningen av årsregnskapsrapporteringen?*

[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Kilder-til-investeringsbeslutninger-2013/\\$FILE/EY-Kilder-til-investeringsbeslutninger-2013.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Kilder-til-investeringsbeslutninger-2013/$FILE/EY-Kilder-til-investeringsbeslutninger-2013.pdf)

Fiskeri og kystdepartementet (2011). *Havbrukspolitisk redegjørelse i Stortinget 17.februar 2011 v/fiskeri og kystminister Lisbeth Berg-Hansen*

<http://www.regjeringen.no/upload/FKD/Vedlegg/Diverse/2011/L-0547BInnmat.pdf>

Fiskeri og kystdepartementet (2012). *Videreutvikling av MTB systemet- Rapport fra arbeidsgruppe nedsatt av Fiskeri og kystdepartementet.*

http://www.regjeringen.no/upload/FKD/Vedlegg/Rapporter/2012/Videreutvikling_MTB04122012rev14012013.pdf

Fiskeoppdrettsloven. Lov av 14 juni nr. 68 om oppdrett av fisk, skalldyr mv.

Nærings og fiskeridepartementet

Fiskeridirektoratet (2011) *Lønnsomhetsundersøkelse for matfiskproduksjon - Laks og Regnbueørret 2010.*

Grieg Seafood (2011), *Årsrapport for Grieg Seafood ASA 2011*

<http://www.nyhetstjenester.no/grieg-seafood-annual-report/>

Grieg Seafood (2012), *Årsrapport for Grieg Seafood ASA 2012*

<http://hugin.info/138681/R/1695847/558235.pdf>

Golafshani, N., (2003) "Understanding Reliability and Validity in Quantitative Research", *The Qualitative Report*, Vol 8, No 4, pp 597-607.

Hair J.F., Money A.H., Samouel P., Page M. (2007), *Research methods for business.*

England: John Wiley & Sons Ltd

Helgesen, E. M (2013). *En nyttigere virksomhetsrapportering*. Revisjon og regnskap 6/13. s. 20-21

Hellevik, O. (2007), *Forsknings Metode i Sosial og Statsvitenskap*, Universitetsforlaget, Oslo

Huneide, J.E. med flere. (2012), *Årsregnskapet i teori og praksis 2011*. Oslo: Gyllendal Akademisk

Jacobsen, D.I, (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode (2.utg)*. Kristiansand: Høyskoleforlaget

Kinsedal, A. (2005) *Finansregnskap med analyse*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag

Kristoffersen T. (2008), *Regnskapsteori: Med introduksjon til internasjonale regnskapsstandarder(IFRS)*. Bergen: Fagbokforlaget

Laksetildelingsforskriften. Forskrift av 22. Desember 2004 om tillatselse til akvakultur for laks, ørret og regnbueørret. Fiskeri- og kyst departementet

Langli, J.K, (2010), *Årsregnskapet.(9.utg)* Oslo: Gyllendal Akademisk

Larsen, T.A. Asche, F. (2011). Contracts in the Salmon Aquaculture Industry: An Analysis of Norwegian Salmon Exports. *Marine Resource Economics*, 26(2), 141-150

Lerøy Seafood Group (2011), Årsrapport for Lerøy Seafood Group ASA 2011
http://www.leroyseafood.com/Global/Finans/Dokumenter/Rapporter/Årsrapporter/Årsrapport-Lerøy-2011_norsk_web.pdf

Lerøy Seafood Group (2012), Årsrapport for Lerøy Seafood Group ASA 2012

<http://hugin.info/131537/R/1691814/578089.pdf>

Luseforskriften. Forskrift av 18. August 2009 om bekjempelse av lus i akvakulturanlegg.
Fiskeri- og kystdepartementet.

Marine Harvest (2011), Årsrapport for Marine Harvest ASA 2011

http://marineharvest.com/Global/MH%20Norway/Image%20bank/Marine%20Harvest%20Bilder%20til%20web/Anlegg/400xx234/MHG_2011_AR_NOR.pdf

Marine Harvest (2012), Årsrapport for Marine Harvest ASA 2012

<http://hugin.info/209/R/1696635/558859.pdf>

Norway Royal Salmon (2011), Årsrapport for Norway Royal Salmon ASA 2011

http://norwayroyalsalmon.com/wp-content/uploads/2009/10/aarsrapport_nrs2011.pdf

Norway Royal Salmon (2012), Årsrapport for Norway Royal Salmon ASA 2012

http://norwayroyalsalmon.com/wp-content/uploads/2009/10/aarsrapport_nrs2012.pdf

NOU 1995:30 *Ny regnskapslov*. Utredning fra utvalget oppnevnt ved kongelig resolusjon av 16. Mars 1990.

Oslo: Finansdepartementet

NOU 1999:9. *Til laks åt alle kan ingen gjera? Om årsaker til nedgang i de norske villaksbestandene og forslag til strategier og tiltak for å bedre situasjonen*. Utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon av 18. Juli 1997.

Oslo: Miljødepartementet

Norsk regnskapsstiftelse. NRS 16 *Årsberetning*. Desember 2011

Ot. Prp. Nr. 89 (2003-2004). *Om lov om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) og enkelte andre lover (gjennomføring av EØS-regler om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder m.m.)*

Oslo: Finansdepartementet

Pedersen, E (2012). *Rapportering av finansiell risiko i årsberetningen – en analyse av rapporteringspraksis i hvitfiskeindustrien,*

Masteroppgave ved Handelshøyskolen i Tromsø

Price Waterhouse Coopers(Pwc) (2012). *Årsoppgjør veiledning 2012*

http://www.pwc.no/no/publikasjoner/aarsoppgjorveiledning_2012.jhtml

Price Waterhouse Coopers(Pwc) (2008). *Internkontroll*. Mentor 04/08 s.14

Regnskapsloven. Lov av 17. Juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v

Finansdepartementet

Revisorloven. Lov av 15. Januar 1999 nr. 2

Finansdepartementet

Salmar (2011), Årsrapport for Salmar ASA 2011

<http://hugin.info/138695/R/1607522/559614.pdf>

Salmar (2012), Årsrapport for Salmar ASA 2012

<http://hugin.info/138695/R/1697772/559610.pdf>

Stenheim, T. & Blakstad, L. (2007). *Regnskapsregulering- offentlig regulering eller markedsløsning?* Magma 6 (07) :62-75

The International Integrated Reporting Council (IIRC), *Intergratet reporting <IR>*, Desember 2013

<http://www.theiirc.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>

Thyholdt, S.B. (fourth coming). The Importance og Temperature in Farmed Salmon Growth: Regional Growth Functions for Norwegian Farmed Salmon. *Aquaculture economics and management*

Vajenina, L (2012), *Praktisering av krav til rettvise oversikt i årsberetningen – en analyse av regnskapspraksis i fiskeindustrien,*

Masteroppgave ved Handelshøyskolen i Tromsø

Internettkilder

- [1] Revisorforeningen (2013), *Rammeverk for integrert rapportering*. Hentet 15.09.13
<http://www.revisorforeningen.no/d9621609/rammeverk-for-integrert-rapportering>
- [2] Revisorforeningen (2013), *Investorer ønsker konkret og relevant rapportering*. Hentet 23.11.13
<http://www.revisorforeningen.no/?aid=9518226&did=9634468>
- [3] Nærings og fiskeridepartementet (2013), *Fiske fangst og fiskeoppdrett*. Hentet 2.09.13
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/tema/norsk-naringsliv/fiske-fangst-og-fiskeoppdrett-.html?id=481757>
- [4] Fiskeridirektoratet (2013) , *Biomassestatistikk*. Hentet 12.01.14
<http://fiskeridir.no/statistikk/akvakultur/biomassestatistikk>
- [5] SSB (2013) , *Antall tillatelser i drift, personer i arbeid og arbeidsinnsats etter type produksjon og fylke. Laks og regnbueørret*. Hentet 9.12.13
<http://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/fiskeoppdrett/aar-forelopige/2013-06-06?fane=tabell&sort=nummer&tabell=117235>
- [6] NOS Clearing (2013), *Historical NOS prices*. Hentet 20.01.14
<https://salmonprice.nosclearing.com/historicalNOSprices.xls>
- [7] WWF (2008) , *Hvor mye villfisk brukes til fiskefôr i Norge?* Hentet 23.08.13
http://www.wwf.no/dette_jobber_med/hav_og_kyst/havbruk/fiskefor/
- [8] Lusedata (2013), *Om lakselus*. Hentet 4.01.14
<http://lusedata.no/om-lakselus/>
- [9] Fiskeridirektoratet, Olav Lerke (2012), *Rømming av laks*. Hentet 27.09.13
<http://www.barentswatch.no/Tema/Fiskeri-og-havbruk/Akvakultur/Romming-av-oppdrettsfisk/>

[10] Rågvivende Biologer, *MOM- B*. Hentet 28.01.14

<http://www.radgivende-biologer.no/default.aspx?pageId=103&articleId=1617>

Vedlegg 1 Spørreundersøkelse

SPØRREUNDERSØKELSE

Selskap:

Navn på svarer:

Stilling:

Denne undersøkelsen er en del av min masteroppgave i økonomi og administrasjon ved Handelshøgskolen i Tromsø. Formålet med undersøkelsen er å se på hva innholdet i årsberetningen bør være til et oppdrettsselskap. I årsberetningen velger jeg å se på innholdet i kravet om en rettvise oversikt (regnskapsloven §3-3a, andre til fjerde ledd).

Det er i denne spørreundersøkelsen oppgitt 24 forhold jeg mener er viktig å opplyse om i årsberetningen. Det som jeg da ønsker du skal gjøre, er å foreta en rangering av hvorvidt disse forholdene er av interesse eller ikke.

Fokuset er i masteroppgaven avgrenset til sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer, samt å se på hva som er sentralt for å forstå det samlede resultat for virksomheten. Når du fyller ut skjemaet, ber jeg deg derfor ha i tankene hva som vil være sentralt for oppdrettsnæringen å avgi av informasjon i årsberetningen i tilknytning til risiko og resultat.

Problemstillingen som jeg ønsker å besvare er:

Hva bør innholdet i rettvise oversikt i årsberetningen være for selskaper i oppdrettsnæringen?

Herunder:

- 1) Hvilken faktor burde selskapene redegjøre for i analysen av selskapets resultat for at brukerne skal kunne forstå utviklingen og resultatet av foretakets virksomhets og stilling?*
- 2) Hvilke faktorer burde selskapene opplyse om for at brukerne skal kunne få en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer som selskapet står ovenfor?*

På forhånd takk for at du tar deg tid til å svare på skjemaet.

Med vennlig hilsen

Tonje Larsen

Mastergradskandidat ved Handelshøyskolen i Tromsø

1: Hvilken av følgende faktorer vil være av interesse for brukere av årsberetningen, at selskapene i oppdrettsnæringen opplyser om, for å kunne bedømme selskapets finansielle stilling og resultat?

RESULTATREGNSKAPET

1.1 Salgspris – *Oppnådd salgspris pr kg(hovedprodukt) de siste år.*

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
-----------------------------------	---------------------	--	-------------------------------------

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

.....

.....

.....

1.2 Salgsvolum – *Oppnådd salgsvolum(kg) de siste år.*

Ikke av interesse i det hele	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
------------------------------	---------------------	--	-------------------------------------

tatt

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

.....

.....

.....

1.3 Fôrfaktor – Oppnådd fôrfaktor de siste år

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

.....

.....

.....

1.4 Driftskostnad per kilo (produsert) – Driftskostnad pr. kg de siste år

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

1.5 Driftsresultat per kilo (solgt) – Oppnådd driftsres pr.kg de siste år

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

1.6 Beholdningsendring –Oppbygging/reduksjon av beholdningen av fisk pr 31.12, som har påvirket årets overskudd.

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

1.7 Temperatur – *Endring av temperaturforhold i året som har påvirket veksten av fisken.*

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

1.8 Forurensning – *Eventuell forurensning i merdene som har hatt betydning for tilgang på lokaliteter.*

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

SVINN OG MILJØFAKTORER

1.9 Sykdom – *Svinn og kostnad forbudet med sykdom hos fiskebeholdning det siste år.*

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

1.10 Rømming – *Svinn og kostnad forbundet med rømninger det siste år.*

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

1.11 Lus – Svinn og *kostnader i forbindelse med bekjempelse av lus det siste år.*

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

1.12 Havari – Svinn og *kostnader i forbindelse med havari som følge av ekstremvær og lignende det siste år.*

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

1.13 Andre:

BALANSE

1.14 Egenkapital – Egenkapital i prosent de siste år

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

1.15 Finansiering av fiskebeholdning – Andel av fiskebeholdningen pr 31.12 som er finansiert med kortsiktig gjeld, de siste år.

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

1.16 Andre:

KONTANTSTRØM

1.17 Endring i kontantstrøm – Vesentlige avvik mellom kontantstrøm fra driften og driftsresultat.

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

1.18 Kassekreditt –Ubenyttet kassekreditt pr.31.12.

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

.....

.....

.....

1.19 Andre:

.....

.....

.....

2: Hvilken av følgende faktorer vil være av interesse for brukerne av årsberetningen, at selskaper i oppdrettsnæringen opplyser om, i en beskrivelse av mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer som selskapet står ovenfor?

2.1 Sikring mot lus – Beskrivelse av risikovurdering og tiltak mot lus.

Ikke av	Av mindre	Av interesse	Stor interesse.
---------	-----------	--------------	-----------------

interesse i det hele tatt interesse om forholdet er vesentlig Bør alltid være med

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

2.2 Tiltak mot rømning – Beskrivelse av risikovurdering og tiltak mot rømning.

Ikke av interesse i det hele tatt Av mindre interesse om forholdet er vesentlig Av interesse Stor interesse. Bør alltid være med

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

2.3 Forebygging av sykdomsutbrudd – Beskrivelse av risikovurdering og tiltak mot sykdomsutbrudd.

Ikke av interesse i det hele tatt Av mindre interesse om forholdet er vesentlig Av interesse Stor interesse. Bør alltid være med

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

2.4 Sikring av pris – Beskrivelse av sikring mot fremtidig salgspris.

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

2.5 Biomasse i merd – Beholdning i forhold til myndighetenes tillatte biomasse i merdene.

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

2.6 Sikring av anlegg – Vurdering av standard/kvalitet av anleggene med hensyn på havari/rømning.

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

2.7 Temperatur – Beskrivelse av risiko knyttet til temperaturforhold

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kommentar:

2.8 Forurensning – Vurdering av risiko for parasitter og alger

Ikke av interesse i det hele tatt	Av mindre interesse	Av interesse om forholdet er vesentlig	Stor interesse. Bør alltid være med
--	------------------------	--	---

Kommentar:

2.9 Andre:

Vedlegg 2 Kommentarer fra spørreundersøkelsen

Kommentarer fra spørreundersøkelsen i tilknytning resultatregnskapet

Kommentarer	Analytiker 1	Analytiker 2	Bank 1	Bank 2
Resultatregnskapet				
Salgspris				Info fra kunde
Salgsvolum				Banken får info fra kunde
Førfaktor				Info fra kunde
Driftskost pr.kg				Info fra kunde
Driftsres.pr.kg				
Beholdningsendring			Kommer frem i resultatregnskapet under beholdningsendring	
Temperatur				Info fra kunde
Forurensning			Tilgang på lokaliteter bør kommenteres uansett årsak	Info fra kunde
Andre				

Kommentarer fra spørreundersøkelse i tilknytning til svinn og miljøfaktorer

Kommentarer	Analytiker 1	Analytiker 2	Bank 1	Bank 2
Svinn og miljøfaktorer				
Sykdom				
Rømning				
Lus				Alvorlighetsgraden avgjør viktigheten
Havari				
Andre				Banken mottar nød.info fra kunde. Noe info vil alltid ikke være ønskelig offentliggjort. Vi har respekt for det.

Kommentarer fra spørreundersøkelse i tilknytning til balansen

Kommentarer	Analytiker 1	Analytiker 2	Bank 1	Bank 2
Balanse				
Egenkapital			Kom normalt leses direkte av balansen	
Finansiering av fiskebeholdning			Kan normalt leses direkte av balansen	
Andre	Av stor interesse i balansen er egenkapital, rentebærende gjeld(kortsiktig og langsiktig). Verdien av lisensene, anlegg og utstyr, kundefordringer, leverandørgjeld er også av interesse(men i mindre grad).			

Kommentarer fra spørreundersøkelse i tilknytning kontantstrøm

Kommentarer	Analytiker 1	Analytiker 2	Bank 1	Bank 2
Kontantstrøm				
Endring i kontantstrøm				
Kassakreditt				
Andre	I kontantstrømmen så ser en gjerne på oppbygging av arbeidskapital, investeringer i anlegg og utstyr og endringer i rentebærende gjeld			